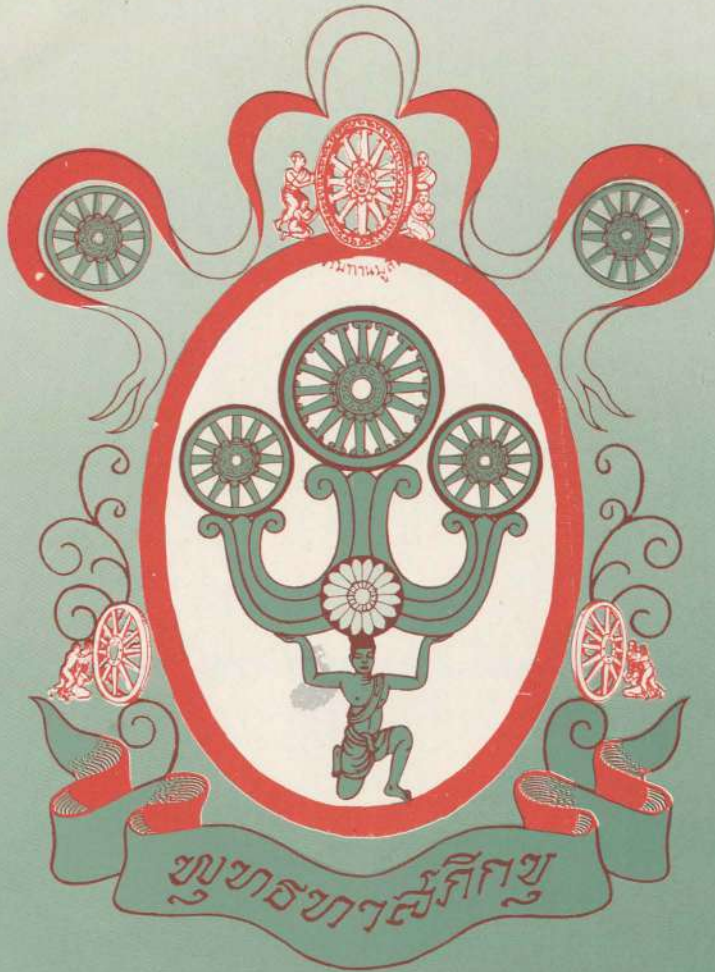

BIA-P. 2.3.1/3-48

การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริง

และ

พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๔๘]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมนท้าวทั้งราชตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพทธทรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนั้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้ลวลู้สู้เดรัจฉาน ฯ
จะทกข์ทนทั้งคีนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรชั้พระพทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศท้าวทั้งราชตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

การเห็นพระพุทธรูปเจ้าพระองค์จริง

และ

พระพุทธรูปเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๔๘]

ศรัทธาบริจาคของ

คณะศิษย์กลุ่มหนึ่ง ถวายในวันทำวัตรท่านอาจารย์
ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ตรงกับวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๒
อุทิศส่วนกุศลให้ น.ส. วิมลรัตน์ ดันติวัดตาการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

๑๒ กันยายน ๒๕๓๒

อันชีวิต ที่แท้ นั้นสดชื่น
ไม่มีฝัน มีหวัง หรือสิ้นเสียว
เห็นทุกสิ่ง รวมเข้า เป็นสิ่งเดียว
ล้วนไม่น่า เกาะเกี้ยว ทงบาปบุญ
สิ่งนั้นนั้น เป็นเหมือน ของเกลือกกลาง
ที่เป็นบาป เก็บกวาด ทั้งได้ถู
ที่เป็นบุญ มีไว้ เพียงเจือจุน
ใช้เป็นคุณ สะดวกตาย คล้ายรถเร็ว
หรือว่าไพร่ มีไว้ใช้ ใช้ไว้แบก;
กลัวตกแตก ใจสั้น ประหวั้นเหลือ
เรากินเกลือ ไข่จะต้อง บูชาเกลือ
บุญเหมือนเรือ มีไว้ขึ้น ไปนิพพาน
มิใช่เพื่อ ไว้ประดับ ให้สวยหรู
เที่ยวอวดชู แบกไป ทุกสถาน
หรือลอยล่อง ไปในโลก โอบกัณดาร
ไม่ยากข้าม ขึ้นนิพพาน เสียตายเร็ว ๆ
“สิริवास”

คำปริภาษ

การวัดของพื้นที่หรือวัดที่ดินตามนิตยสารกรมที่ดิน ซึ่งเมื่อ
แล้ว ก็โดยประมาณการวัดที่ดินนั้นเองก็โดยประมาณ เป็นวิธีวัด
ประมาณ ต่อมาแต่เมื่อโลกเรา ได้มีความวิวัฒนาการวัดที่ดิน
โดยถูกต้อง ตามสมควรขึ้น.

ตาม: เป็น วิธีวัดพื้นที่ ของที่ดิน, แต่เขาสนใจ
กับเพียงวิธีวัดที่แน่นอนที่สุด สำหรับวัดที่ดิน. วิธีวัดที่ดิน
วิธีวัดพื้นที่นั้น เป็น วิธีวัดที่ดิน แล้ว แล=เป็นวิธีวัด
เสีย เมื่อเรากำหนดการวัดที่ดินนั้นเอง เพราะการวัดที่ดิน
นั้น=วิธีวัดที่ดิน ไม่ได้เสีย. ความหมายวิธีวัดที่ดิน
ตาม: นั้น เป็น ความหมาย ของแต่ละคน แล=และ
อันที่จริงแล้ว กันและกัน ความหมาย=อันที่จริง ระดับของที่ดิน
เป็นวิธีวัด.

เป็นความหมายของพื้นที่ที่ถูกตัดออกที่สุด คือ การที่
คน มีความหมายเป็นวิธีวัดที่ดิน แล=มีความหมายอื่น
ชนิดที่ เป็นวิธีวัดที่ดิน แล=อันที่จริง อยู่ตามการวัด
อัน แล=อันที่จริงแล้ว. อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว การ
วัดที่ดิน ชนิดที่=อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว มีความหมาย
พื้นที่ อันที่จริงแล้ว แล=อันที่จริงแล้ว.

อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว
อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว
อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว อันที่จริงแล้ว

พระเจ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินดีเดชา
 ฤทธิเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 และเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินดีเดชา
 ฤทธิเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 และเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินดีเดชา
 ฤทธิเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 และเจ้าพระยาบดินดีเดชา

๑๖๖๖
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินดีเดชา
 ฤทธิเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 และเจ้าพระยาบดินดีเดชา

๑๖๖๗
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินดีเดชา
 ฤทธิเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาบดินดีเดชา
 และเจ้าพระยาบดินดีเดชา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ในกษัตริย์ราชวงศ์จักรี
 ๑๓ พย. ๒๕

อันชีวิต อิศระ นั้นนะเจ้า
เบาแสนเบา ไปรงดี ไม่มีเพื่อ
ลอยละล่อง ฟ่องไป ไม่มีเบื่อ
ครั้นถึงแล้ว ทั้งเร็ว ไม่แบกไป

เจ้าพ่อเอ๋ย คิดดู ให้ดีดี
สร้างเรื่อนี้ ก็เพียงข้าม ชลาสัย
มิใช่เพื่อ อวดแข่ง แย่งชิงชัย
ว่าของใคร มาก, สวย ร้ารวยเอ๋ยฯ

“สิริवास”

อาสาฬหบูชาเทศนา

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๓๒

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ (๓ จบ)

ปวตฺตติํ ภควตา ชมฺมงฺกํ อปฺปติวตฺตติยํ

สมณฺน วา เทวณ วา พุรฺหุมนฺนา วา

เกนจิ วา โลกสมิณฺจิติํ -ติ

ชมฺโม สกฺกจฺจํ โสตพฺโพ -ติ

การเห็นพระพุทธรูปเจ้าพระองค์จริง.

ณ บัดนี้ อาตมาจะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนา เป็น
เครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา—ความเชื่อ วิริยะ—
ความพากเพียร ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญ
อภิกขัมภ์ก้าวหน้า ตามทางแห่งพระศาสนา ของสมเด็จพระ
บรมศาสดา, อันเป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วย
ความสมควรแก่เวลา.

ธรรมเทศนาในโอกาสนี้ ท่านทั้งหลายก็ทราบได้
เป็นอย่างดีอยู่แล้ว ว่าปรารถนาสาพบูชา ซึ่งเวียนมาครบ

รอบแต่ละปี ๆ, วัน^{นี้}เราจะประกอบพิธีอาสาฬหบูชา เพื่อให้สำเร็จประโยชน์เต็ม หรือมากเท่าที่จะมากได้ จึงต้องทำความเข้าใจแก่กันและกันก่อน, ดังนั้น **ธรรมเทศนา** นี้ จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่กิจกรรมนั้น. ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งใจฟังให้ดี ๆ, การกระทำก็จะมีประโยชน์จริง หรือคุ้มค่าของเวลา. ท่านทั้งหลายเป็นอันมากมาจากที่ไกล ถ้าไม่ได้อะไรคุ้มกัน มันจะเป็นอย่างไร, ก็ลองคิดดู. มันน่าเวทนา หรือว่าน่าสงสาร น่าหัวเราะ น่าอะไรไปตามเรื่อง, จึงขอให้สนใจเป็นพิเศษ ให้สำเร็จประโยชน์ คือให้ได้อะไรที่คุ้มกันกับการมา.

ข้อแรก เราประกอบพิธี เป็นการต้อนรับกิจกรรม ที่มีอยู่ในวันอาสาฬหบูชาเช่นวันนี้, คือ เป็นวันที่พระพุทธองค์ประกาศพระธรรมจักรให้เป็นไปในโลก ซึ่งไม่มีใครต้านทานได้ จะเป็นสมณะหรือเป็นพราหมณ์ เป็นเทวดา เป็นพรหม เป็นอะไรที่ไหนก็สุดแท้ทั่วไปในจักรวาลนี้ ไม่มีใครต้านทานได้.

ข้อ^{นี้}ก็น่าจะรู้เหมือนกัน **ทำไมจึงมีพระบาลีว่า ไม่มีใครต้านทานได้** ก็เพราะว่าเป็นความจริง เป็นความจริงที่ยิ่ง

พิสูจน์ยิ่งเห็นจริง ยิ่งพิสูจน์ผู้พิสูจน์ก็ยิ่งพ่ายแพ้แก่ความจริง, และตามความเป็นจริงนั้น มันก็มีอยู่ว่า มีสมณะหรือพราหมณ์ ครูบาคณาจารย์ทั้งหลายเป็นอันมากมีอยู่ในประเทศอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งพร้อมที่จะคัดค้านต้านทานอยู่เสมอ, พระพุทธองค์ก็ได้ทรงอุปติขันธ์มา เพื่อสอนธรรมะอันใหม่แปลกไปจากเดิม.

ถ้ากล่าวโดยสรุป ท่านทั้งหลายควรจะจำไว้สั้น ๆ ว่า ลัทธิของเดิมนั้น เขามีสิ่งที่เรียกว่าอาตมัน ได้ท่องเที่ยวไปในวัฏฏสงสาร จนรู้ตัวรู้ตัว พ้นออกไปได้จากตีจากชั่วคราวเหมือนกัน, แล้วก็ไปอยู่เป็นตัวตนนิรันดร, จำไว้ตรงนี้ มันไปอยู่เป็นตัวตนนิรันดร.

ส่วน พระพุทธองค์ได้ทรงอุปติขันธ์มาแล้ว ตรัสสอนอย่างเดียวกันแหละ แต่ไม่มีอัสตาตคอก, มีแต่จิต จิตเท่านั้นแหละ. จิตนี้เป็นผู้รู้สึกสิ่งทั้งปวง รู้จักสิ่งทั้งปวง จนไม่ยึดติดยึดชั่วคราว, ไม่ติดอยู่ในคติในชั่ว หลุดพ้นจากตีจากชั่วคราวเหมือนกันแหละ, แต่แล้วมันกลายเป็นความว่างนิรันดร. ฝ่ายโน้น ฝ่ายพราหมณ์ฝ่ายฮินดูอะไรก็ตาม เขาไปจบกันที่ตัว

คน มีตัวตนนิรันดร, ฝ่ายพุทธนั้นมีที่จุดจบว่าว่างนิรันดร
 ว่างจากกิเลส ว่างจากความทุกข์ ว่างจากตัวตน ว่าง
 จากปัญหาทั้งหลายทั้งปวง, จิตเข้าถึงความว่างนิรันดร.
 จุดจบมันต่างกันอย่างนั้น, จำไว้ง่าย ๆ ก็จะไม่ต้องเถียงกัน
 อันหนึ่งมันไป สู่ตัวตนนิรันดร, อันหนึ่งมันไป สู่ความว่าง
 นิรันดร.

พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสอย่างนี้ เอ้า ใครจะค้านก็
 ค้าน, มันก็ปรากฏว่าไม่มีใครค้าน. แต่ที่ท่านตรัสนี้ ตรัส
 เรื่องอริยสัจจ์ ตรัสเรื่องอริยสัจจ์ ไม่ต้องพูดอะไรกันมาก ไม่
 ต้องพูดเรื่องตายแล้วหรือหลังตายหรือก่อนตาย ไม่ต้องพูดออก
 ว่าแต่มันไม่มีทุกข์โดยประการทั้งปวง เมื่อดำรงชีวิตอยู่ในหลัก
 ธรรมอันนี้ คืออริยมรรคมีองค์แปดนี้ ก็ไม่มีความทุกข์, ไม่มี
 ความทุกข์โดยประการทั้งปวง แล้วก็เลิกกัน, เรียกว่าไม่มีตัว
 คนเหลืออยู่นิรันดรอะไรสำหรับจะยึดมันถือมัน. นี่ความต่าง
 กัน เมื่อธรรมจักรของพระองค์ประกาศออกไปว่าอย่างนี้
 ก็ไม่มี ลัทธินั้น คณะไหน ศาสนาไหน จะคัดค้านได้,
 ตามบาลีว่า *อปฺปติวคฺคิยฺม* คือให้ถอยกลับ, อันนี้ออกไป แล้ว
 ก็ไม่มีอะไรที่โต้ให้ถอยกลับได้นี้, บาลีว่าอย่างนี้. พระพุทธ-

องค์ได้ประกาศธรรมจักรออกไปแล้ว ไม่มีใครตีโต้ให้
ถอยกลับได้ ไม่ว่าพวกนั้นจะเป็นสมณะ เป็นพราหมณ์ เป็น
เทพ เป็นพรหม เป็นอะไรก็สุดแท้, ใจความสำคัญของวัน
อาสาฬหปุณณมี คือวันเพ็ญเช่นวัน^๕มีอย่าง^๕.

พระองค์ประกาศธรรมจักรเหมือนกับประกาศ
อาณาอำนาจ แต่เป็นอำนาจทางจิตทางวิญญาณ มันเป็น
เหตุการณ์ที่สำคัญสำหรับคนมีปัญญา, คนโง่ก็ไม่มี ความหมาย
อะไรออก, มันไม่มีอะไรเกิดขึ้นสำหรับคนโง่ แต่มันก็มีความ
หมายมากสำหรับคนมีปัญญา ว่าต่อไป^๕จะชนะความทุกข์ถึง
ที่สุด. พุทกัณฑ์ตรง ๆ อย่างลับหลังไม่เกรงใจก็พูดว่า เขาไปจบ
อยู่ที่ตัวตนถาวรนิรันดร, มันก็มี ตัวตนถาวรนิรันดร นั้น
แหละที่อยู่เป็นภาวะ. เคียงนี้เราเลิก ไม่มีตัวตน ไป
ตั้งแต่ต้น มีแต่จิตหลุดพ้น สู่ว่างว่างถึงที่สุด, ว่างจาก
กิเลส ว่างจากทุกข์ ว่างจากตัวตน ว่างจากปัญหา ว่างจาก
อะไรทุกอย่าง, แล้วก็เรียกว่านิพพาน ๆ ถึงได้ตั้งแต่ยังไม่
ตาย, แล้วก็ไม่ต้องตายก็ถึงได้ ครั้นถึงแล้วก็ไม่ต้องตาย
ถึงความว่างจากตัวตนนี้.

หลักเกณฑ์อย่างนี้ คำสอนอย่างนี้ ยังไม่มีใคร
สอน, ก่อนหน้าโน้นไม่ได้สอนกันถึงขนาดนี้, แม้คำสอน
ที่ว่าหลุดพ้นไปเป็นตัวตนสมบูรณ์ในวันครัน ก็เป็นคำสอน
ที่หลังสุดอยู่เหมือนกัน. แล้วพระพุทธเจ้ายังหลังไปกว่านั้น,
ก่อนโน้นก็มีไปตามเรื่องของเขา เชื้ออะไรก็เคาะพญาชabung-
สรวงอ้อนวอนสิ่งเหล่านั้นเป็นพวก ๆ ไป.

จะยกตัวอย่าง อีกสักข้อหนึ่ง ที่ว่าก่อนนี้ ก่อน
พระพุทธเจ้าเกิด มาในอินเดียเขาก็สอนเรื่องนรกอยู่
ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า กันอยู่ตลอดเวลา, เป็นที่เชื่อถือกัน
ทั่ว ๆ ไปในหมู่ประชาชนทั้งหลาย เปลี่ยนแปลงไม่ได้. พระ
พุทธเจ้าท่านเกิดขึ้นใน หมู่คนที่เขาเชื่อกัน ผั่งหัวแน่น-
แน่นอย่างนี้ ท่านก็ไม่คัดค้าน ไม่ไปยกเลิก มันให้บวการ,
ใช้สำนวนนั้นไปด้วยกันว่า ทำดีตายแล้วไปสุคติโลก
สวรรค์, ทำชั่วตายแล้วไปทุคติวิบาตนรก, ก็พูดอย่างนี้.
ไม่ต้องไปเถียงกันว่า นรกอยู่ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้าจริงหรือ
ไม่, ไม่พูด ไม่ต้องพูด เรื่องนี้ไม่ต้องพูด. ต่อมาวันหนึ่ง
จะเรียกว่าวันตีคืนก็ได้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า สหายคนิก
นิริยา มยา ทิฏฐา — นรกเป็นไปทางอายตนะทั้ง ๖ ฉันทเห็น

แล้ว, มยา ทิฏฐิชา แปลว่าฉันเห็นแล้ว, สหายคนิกสคคา มยา
ทิฏฐิชา — สวรรค์เป็นไปในทางอายตนะทั้ง ๖ ฉันเห็นแล้ว.

นี่ ลองคิดดูซิ มีความหมายที่สำคัญพิเศษอยู่อย่าง
หนึ่งว่า พระพุทธเจ้านั้นท่านไม่กล่าวคำคัดค้านขัดแย้ง
แก่ใคร ๆ เขาจะว่าอย่างไรก็ไม่คัดค้าน ไม่ขัดแย้ง, แต่ตัวเอง
จะต้องการพูดอะไรก็พูดออกไป ในลักษณะที่ไม่ต้องคัดค้าน
ไม่ขัดแย้ง. พุทธบริษัทนอกดอก นอกวีตนะ ชอบคัด
ค้านกัน ชอบขัดแย้งกัน ชอบคัดค้านกัน ทะเลาะกันเอง
นี่, ไม่ต้องพูดถึงกับพวกอื่นดอก แม้แต่ ในพวกกันเอง ก็ยัง
คัดค้านกัน, ไม่เอาอย่างพระพุทธเจ้า จะไม่กล่าวคำขัดแย้ง
กับใคร ๆ.

นี่มาดูว่า เขาพูดกันอยู่ว่า นรกอยู่ใต้ดิน สวรรค์
อยู่บนฟ้า ก็ตามใจ, ท่านบอกว่า มันอยู่ที่อายตนะ, แล้ว
ฉันก็เห็นแล้วด้วย. ท่านก็อธิบายไปตามที่จะเป็นอย่างไร
ก็ว่าเมื่อมัน ทำผิด : มีผัสสะผิด เวทนาผิด อะไรผิด ทา
ห จมูก ล้น ภาย ใจ มัน ก็เป็นนรกขึ้นมาที่นั่น เวลานั้น
ที่นั่นเดี๋ยวนี้ แก่บุคคลนั้น ตามสมควรแก่ที่ทำผิด,

ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว. สวรรค์ก็เหมือนกัน เมื่อปฏิบัติ
ถูกต้องในขณะที่แห่งผัสสะ เวทนา แล้วมันก็ไม่มีความทุกข์
ดอก มันยิ่งพอใจ เป็นสวรรค์อยู่ที่นั่น; แม้แต่อย่างนี้
เท่านั้น เพียงเท่านั้น เรื่องเพียงเท่านั้น ก็ไม่มีใครคัดค้านหรือ
ขัดแย้งได้ เพราะมันเห็นอยู่ด้วยตา เห็นอยู่ตำตา เห็นอยู่ด้วย
ตา, ว่าผัสสะที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นนรก, ถูกที่ตา
หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นสวรรค์, ไม่ต้องเชื่อใคร มันไม่
ต้องเชื่อใคร นี่เขาเรียกว่าเชื่อตนเองๆ เชื่อตนเอง ตาม
หลักกาลามสูตร ขอร้องว่าให้ช่วยกันศึกษาให้ดี ๆ มีประโยชน์
มาก.

นี่ขอโอกาสพูดเรื่องส่วนตัวสักหน่อยนะ มันเกี่ยว
ข้องกัน อาตมาบอกว่า นรกมันอยู่ที่เมื่อมันเกลียดหน้าหน้า
ตัวเอง, สวรรค์มันอยู่เมื่อชอบใจตัวเองยกมือไหว้ตัวเอง
ได้, พูดให้ใกล้เข้ามาอีก ความหมายก็ไม่ต่างจากที่พระพุทธร-
เจ้าดอก. เมื่อมันเกลียดหน้าหน้าตัวเอง มองดูตัวเองแล้วมี
แต่สิ่งน่าเกลียด, มันก็เป็นนรกขึ้นมาทันที ทันทีและเดี๋ยวนี้.
พอมองดูตัวเองแล้ว พอใจ ถูกต้อง พอใจ ยกมือไหว้ตัวเองได้
มันเป็นสวรรค์ทันที, แต่มีคนเขียนจดหมายมาว่า ว่าท่าน

พุทธศาสนเป็นมิชฌาติภูฏิ ยกเลิกนรก ยกเลิกสวรรค์, เขียน
 คำตามหน้าหนังสือพิมพ์บางฉบับก็มี, กิดคฺชฺชิ นี้เรียกว่ามัน
 ยังต่างกัน. แต่มันจริงหรือไม่จริงก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง. ใคร
 จะชอบอย่างไรก็ตัดสินใจเอาเอง ว่านรกอยู่ที่ไหน? มัน
 จะอยู่ที่นรกใต้ดิน สวรรค์บนฟ้า, หรือว่าอยู่ที่อายตนะ
 ถูกหรือผิด หรือว่าเมื่อมันพอใจตัวเอง หรือเมื่อมันเกลียด
 ตัวเอง นี่เป็นตัวอย่างที่ว่าคำว่า อันใคร ๆ ต้านทานให้ห่ม
 กลับไม่ได้.

สรุปความว่า นรกของผู้มีปัญญา มันอยู่ที่นอก
 ในใจ, ของคนโง่มันก็อยู่ใต้ดิน อยู่บนฟ้า ไกลลิบ ได้กัน
 ต่อตายแล้วโน่น. ส่วนนรก สวรรค์ของผู้มีปัญญานั้นมัน
 อยู่ในอกในใจ, ได้กันที่นี้เดี๋ยวนี้และทันทีที่ทำอย่างนั้น ที่เป็น
 อย่างนั้น.

นี่มันก็คงจะช่วยได้บ้าง ให้พุทธบริษัทเรารู้กันขึ้นมา
 ว่า พุทธศาสนานี้เป็นอย่างไร, พุทธศาสนานี้เป็นอย่างไร,
 กล่าวไปตามหลักของพุทธศาสนา มันก็ไม่ถูกไม่ตรงกัน,
 แต่ว่าไม่กล่าวอย่างให้ขัดแย้งหรือทะเลาะกัน, กล่าวไว้ ให้เลือก

เอาเอง ชอบใจอย่างไหนก็เอาอย่างนั้น. นี่เป็นตัวอย่าง
ของคำว่า *ปวตฺตติ อปฺปตฺตติยํ สมณเณ วา ฯ ประกาศไปแล้ว*
ไม่มีใครต่อต้านได้ในโลก ในโลกทั้งจักรวาลนี้

นี่เหตุการณ์สำคัญที่พุทธบริษัทจะต้องเอามาทำไว้ใน
ใจ แล้วก็ให้สำเร็จประโยชน์ต่อไป, คือกับทุกข์ของตน แล้ว
ก็บูชา บูชาความประเสริฐความมีประโยชน์ที่สุด. สำหรับ
สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสในวันนี้ คือธัมมจักกัปป-
วัตตนสูตร, แล้วนำบูชาอย่างยิ่ง ก็คือ เป็นการประกาศ
ชัยชนะของมนุษย์ที่พ่ายแพ้แก่ความทุกข์ตลอดมา, เตี่ย
ผู้มีธัมมจักรชนิกที่ทำลายความทุกข์นั้นได้, แล้วยังมีส่วนที่
สูงส่งขึ้นไป จนถึงที่สุด **ไม่มีใครจะบัญญัติคำสอนใดๆ**
ให้สูงไปกว่านี้ได้ มันสูงส่งอย่างนั้น, นี่เรียกว่าควรบูชา.

เพราะฉะนั้นเราจึงมาทำการบูชากัน ไม่ใช่หลับหู
หลับตาบูชาเป็นพิธีต้องสนุกสนาน สรวลเสเฮฮา, อย่างนั้น
ไม่ถูก ไม่เป็นพุทธบริษัทคอก. ต้องบูชาด้วยความรู้ถูกต้อง
พอใจ **ถือเอาเป็นสรณะ** จึงจะเรียกว่าบูชาที่แท้จริง,
เราต้องทำในใจให้ถูกต้อง คือเข้าใจเรื่องนี้ พอใจเรื่องนี้ แล้ว
จึงจะเป็นการบูชา, **นี่เป็นข้อแรกที่ต้องทำความเข้าใจ.**

ที่นี้ ข้อถัดมา ที่จะบอกให้ทราบกันว่า **วันนี้คือวัน**
อาสาฬหบูชา นี้ เป็นวันพระธรรม โดยเรียงลำดับมาว่า :
วันวิสาขบูชา เป็นวันพระพุทธเจ้า กำหนดไว้ว่าเป็นวัน
 ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า, วันนั้น เป็นวัน
 พระพุทธเจ้า. ครั้นมาถึงวันนี้ คือ **วันอาสาฬหบูชา** นี้
 เป็นวันพระธรรมคือวันที่พระพุทธองค์ได้ประกาศธรรม
 ออกมาเป็นครั้งแรกในโลก จนได้นามว่า **ปฐมเทศนา**
 คือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร. พระธรรมได้ถูกเปิดเผยขึ้นมา
 ในโลก ในลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างจากที่เขาเคยรู้จักมาก่อน
 หรือกำลังรู้จักอยู่นั้นมีของแปลกของใหม่ออกมา, **นี่คือตัว**
ธรรมะที่แสดงออกมา.

เราไม่ต้องเชื่อตามใครดอก เรามีเหตุผลของเราเอง
 ที่จะถือว่า **วันนี้เป็นวันพระธรรม เป็นวันที่พระธรรม**
ปรากฏออกมา, แสดงธัมมจักรเสร็จแล้วมีผู้มืดดวงตาเห็นธรรม
เพียงองค์เดียว จะเรียกว่าวันพระสงฆ์อย่างไรได้, ใครจะเรียก
ว่าวันพระสงฆ์ก็ตามใจเถอะ. อาตมาเห็นว่าวันนี้เป็นวัน
พระธรรม พระธรรมได้ปรากฏออกมา.

ควรจะสนใจในสิ่งที่เรียกว่าพระธรรม อันเป็น
 ความหมายสำคัญของคำๆ นี้ คือคำว่าพระธรรม. คุณันโดย
 ทั่วไป ในชั้นแรกก็ว่า พระธรรมได้ทำให้เกิดพระพุทธเจ้า
 และพระอรหันต์ทั้งหลายขึ้นมา, พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระ-
 พุทธเจ้าเป็นประธานเกิดขึ้นมาในโลก นั่นก็เพราะธรรม เพราะ
 พระธรรม, เพราะรู้ธรรม เพราะตรัสรู้ธรรม บรรลุธรรม
 เปลี่ยนแปลงไปตามธรรม นี่เรียกว่าพระธรรมได้ทำให้เกิด
 พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์.

พระธรรมนี่ยังเป็นที่มาแห่งความสงบสุขสันติ
 สุขในโลก ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคม ถ้ามีธรรมะอยู่ก็
 จะมีสันติสุข ไม่ต้องเชื่อใครไปลองดูด้วยตนเอง, ลองปฏิบัติ
 ธรรมมีธรรมะ ก็ปรากฏแก่ตนเองว่ามีสันติสุข, นี่เป็นใจความ
 สำคัญของคำว่าธรรม.

ในลัทธิอื่นอีกหลายลัทธิ เขาก็มีพระธรรมเหมือนกัน
 แหะละ ก็มีสุขตามแบบนั้น, แต่เราไม่ชอบใจ. เราชอบ
 ใจพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และถือว่า ให้ได้บรรลุ
 ความสุขที่สมบูรณ์แท้จริงหรือสูงสุด. อย่าเขลาไปนะ ว่า

พระธรรมมีใช้แต่ในพุทธศาสนา เหมือนที่สอนในโรงเรียน, ในโรงเรียนหลักศาสนาอื่น ๆ ว่า ธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทว่าไม่ว่าในลัทธิอื่น ศาสนาอื่นเขาก็เรียกพระธรรมเหมือนกันแหละ, เขาเรียกธรรมตามแบบของเขา.

แล้ว ธรรมะ ๆ นั้นมีในคำพูดของมนุษย์ก่อน ก่อนศาสนาเกิดขึ้นมา, เมื่อคน ๆ หนึ่งเขาได้มองเห็นสิ่งที่เรียกว่าหน้าที่ หน้าที่นั้นจำเป็นสำหรับชีวิต เขาเรียกมันว่า ธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่, เขาเอาคำธรรมะไปใช้ เพราะคำว่าธรรมะมีความหมายว่า ยกขึ้นไว้ ชูขึ้นไว้ ไม่ให้พลัดตกลงไป. คำ ๆ นั้นมันมีความหมายอย่างนั้น เขากำหนดมาเรียกสิ่งที่เขาสังเกตเห็นใหม่คือหน้าที่ ๆ, ใครมีหน้าที่ใครทำหน้าที่, หน้าที่ก็จับยึดขึ้นไว้ไม่ให้ตกลงไปในความทุกข์, ก็เรียกว่า ธรรมะ ๆ บอกกันมาเรื่อย ๆ จนมาสูงขึ้น ๆ เป็นลัทธิศีลธรรม ลัทธิศาสนา จนเป็นคำสูงสุดในพระพุทธศาสนา สามารถทำให้พ้นจากความทุกข์สิ้นเชิง สูงสุดสิ้นเชิง. ธรรมะคือสิ่งที่ทำให้เกิดสันติสุข ๆ.

มาเทียบกันก็อยากจะชี้ให้เห็นว่า **ธรรมะนั้นแหละ**
เป็นตัวชีวิต ขาดธรรมะมันต้องตาย ก็ขาดหน้าที่ ขาด
 หน้าที่แล้วมันต้องตาย ไม่ทำหน้าที่ มือ ตีน แขน ขา ไม่ทำ
 หน้าที่ คับ ไต ใส้พุง ไม่ทำหน้าที่ มันก็ตายแหละ, หรือว่า
 ตัวเซลล์ทั้งหลายที่ประกอบกันขึ้นเป็นชีวิตนี้ มันหยุดทำหน้าที่
 มันก็ตายวูบเดียวแหละ มันอยู่ได้ด้วยการที่สิ่งทั้งปวงมันทำ
 หน้าที่ ทำหน้าที่. ธรรมะคือหน้าที่ เป็นชีวิต เป็นคู่ชีวิต,
 อยากจะให้ถือกันอย่างนี้ว่า **ธรรมะเป็นคู่ชีวิต.**

คู่ชีวิต คู่ชีวิตอย่างคู่ผัวตัวเมีย แยกกันอยู่สัก ๓
 เดือนก็ไม่ตายคอก แต่คู่ชีวิตคือธรรมะคือหน้าที่นี้ หยุดเดียว
 เดียวก็ตาย, พอหยุดทำหน้าที่ อย่างหยุดทำหน้าที่ของเซลล์
 ทั้งหลายก็ตายวูบเดียววินาทีเดียว; นี่ใครเป็นคู่ชีวิตกันแน่,
 หมายความว่า **ต้องมีอยู่กับชีวิต ชีวิตจึงจะมีอยู่** สิ่งนั้น
แหละคือคู่ชีวิต. ฉะนั้น คู่ชีวิตอย่างยิ่งก็คือธรรมะ ออก
 ไปจากชีวิตก็ตายทันที, ควรจะรู้จักไว้ในลักษณะอย่างนี้ แล้ว
 ก็ทำให้มีธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ตลอดเวลา, นี่
 ธรรมะ ๆ อย่างทำเล่นกับธรรมะ.

เอา ที่นั่น ยังมีพิเศษที่ว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า
 ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม,
 ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา อย่างนี้ ผู้ใดไม่เห็นธรรม แม้จะ
 จับจิวรของเราถือไว้ไปไหนไปด้วยกัน จับจิวรไว้ไม่ปล่อย ก็ยัง
 ไม่ชื่อว่าเห็นเรา, ถ้าเขาไม่เห็นธรรม. ต่อเมื่อเขาเห็นธรรม
 จึงจะเห็นเรา, ไม่ต้องมาจับจิวร อยู่ที่ไหนด้วยกัน อยู่กัน
 คนละยุคคนละสมัยก็ได้, เช่นเดียวกัน เห็นธรรมเถอะ จะชื่อว่า
 เห็นพระพุทธองค์, นี่มันมีความสำคัญอย่างนี้ ว่าต่อเมื่อ
 เห็นธรรมจึงจะเห็นพระพุทธองค์, ไม่เห็นธรรมก็คือไม่เห็น
 พระพุทธองค์, ไม่มีธรรมก็คือไม่มีพระพุทธองค์ ไม่มีอะไรมา
 ช่วยดับทุกข์.

ที่นั่น ธรรมคืออะไร, ธรรมนั้นคืออะไร? มีตรัสไว้
 ในพระบาลีแห่งอื่นว่า ผู้ใดเห็นปฏิจาสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็น
 ธรรม, เมื่อเห็นปฏิจาสมุปบาท เมื่อนั้นชื่อว่าเห็นธรรม,
 ไม่จำกัดว่าที่ไหนเมื่อไร เห็นปฏิจาสมุปบาทแล้วก็เห็นธรรม.

อะไรคือปฏิจาสมุปบาท? คำนี้ตามตัวหนังสือมี
 ใจความว่า อาการที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นมา อาการที่อาศัย

กันแล้วดับลงไป. ฟังให้ดี, กิริยาอาการที่มันอาศัยซึ่งกันและกันแล้วเกิดขึ้น, หรือเมื่อจะดับ อาศัยซึ่งกันและกันแล้วก็ดับลง อาการนี้เรียกว่าปฏิจางสมุปบาท. ผู้ใดเห็นอาการนี้ ชื่อว่าเห็นปฏิจางสมุปบาท ชื่อว่าเห็นธรรม มันก็เลยไปเข้ากับบทที่ว่า เห็นธรรมคือเห็นพระองค์ เห็นพระองค์คือเห็นธรรม, ดังนั้น การเห็นปฏิจางสมุปบาทนั่นแหละ คือเห็นพระพุทธรองค์โดยแท้จริง.

ดูให้ดี ฟังให้ดี, บางทีจะมีประโยชน์ที่สุดก็ได้ เมื่อเหลือบตาไป มองเห็นอาการที่มันอาศัยกันเกิดขึ้น, อาการที่อาศัยกัน แล้วดับลงในสิ่งใด ก็ให้เห็นสิ่งนั้นโดยชัดเจน โดยประจักษ์ ก็ชื่อว่าเห็นปฏิจางสมุปบาท ซึ่งเป็นการเห็นธรรม และได้เห็นพระองค์ มันเห็นได้ทั่วไปในที่ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา, แต่ว่าที่มันไม่เห็น ก็เพราะว่ามันโง่ ตามันไม่ลืม ไม่ลืมตา หรือคือมันไม่เข้าใจนั่นแหละ.

จะเห็นว่าธาตุหลาย ๆ ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ อาศัยกันเกิดขึ้น เป็นรูปเป็นร่างอะไรขึ้นมา แล้วแยกกันก็ดับไปอย่างนั้นก็, แล้วที่มันใกล้ชิดกันน้อย ก็ว่า ตากับรูปอาศัย

กันเกิดจักษุวิญญาณ แล้วผัสสะมันก็เกิดขึ้นมา, หรือว่าจะเห็นให้ละเอียดง่าย ๆ อย่างที่วิทยาศาสตร์เขาสอนกัน ธาตุหลายธาตุมาประชุมกันเข้าแล้วมันก็เกิดขึ้นมา เช่นธาตุ ๒ ธาตุอาศัยกันแล้วก็ เกิดเป็นน้ำขึ้นมา หรือว่า เกิดเป็นไฟขึ้นมา.

และให้เห็นว่ามียู่ในที่ทั่วไป เห็นได้ในที่ทั่วไป, เตียนคุณะจะมองไปทางไหน, กูไปที่ใบไม้ มันก็มีอะไรอาศัยกัน อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นเป็นใบไม้อยู่. ถ้าไม่ได้อาศัยกันแล้ว ก็มันก็ไม่เป็นใบไม้ขึ้นมา แล้วมันจะอาศัยกันดับลงไปหล่นลงไป ที่เปลือกไม้ก็ดี, นี้เรียกว่าโดยทั่วไป. แต่มันก็ไม่เห็นใช่ใหม่ มันไม่เห็นอาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, เห็นเป็นเที่ยง เที่ยงแท้แน่นอนอนตายตัวอยู่ที่ตรงนั้นเลย, กลายเป็นโง่ว่าเป็นของเที่ยงแท้อยู่ตลอดเวลาไปเสียอีก. แทนที่จะเห็นว่ามันเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กูไปที่ต้นไม้ต้นนั้น, คุณเห็น อ้าว มันก็อยู่อย่างนั้น คงที่ตายตัวอยู่อย่างนั้น, นั่นมันไม่เห็น ถ้ามันเห็นว่าทุก ๆ ส่วน ทุก ๆ เซลล์ ทุก ๆ อะไรรองต้นไม้ต้นนั้น มันมีการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง คือความเปลี่ยนแปลง, เพราะมีความเปลี่ยนแปลง

มันจึงกว้างขวางออกไปได้ เซลล์นี้คับไป เกิดเซลล์ใหม่ใหญ่กว่า กว้างมาก ต้นไม้ก็ใหญ่โตออกไป.

แม้ในสิ่งที่ไม่มีชีวิต มันก็อาศัยกันเกิดขึ้นเป็น
สิ่งใหม่ แล้วก็เปลี่ยนแปลงไป, ต้องศึกษากันหน่อยในสิ่ง
ที่ไม่มีชีวิต ศึกษาอย่างวิทยาศาสตร์. ธาตุทั้งหลาย อย่าง
โบราณกว่าธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ประสมกันก็เปลี่ยน
รูปเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งนี้ออกมา แล้วก็สลายแยกกัน ถ้าได้วิญญาน
ธาตุ อากาศธาตุเข้าไปผสม เลยกลายเป็นสิ่งมีชีวิต ธาตุทั้ง ๔
ก็เกิดวัตถุล้วน ๆ ธาตุทั้ง ๖ ก็เกิดสิ่งที่มีชีวิต แล้วรวมกันเป็น
คนก็ได้ เป็นสัตว์ก็ได้ เป็นต้นไม้ต้นเล็กก็ได้ บรรดาสิ่งที่มี
ชีวิต.

ใครสามารถหลับตาแล้วเห็นความเปลี่ยนแปลงปรุง
แต่งของสิ่งเหล่านี้ ของธาตุเหล่านี้ ปรุงแต่งกันอยู่เป็นสิ่งที่
มีชีวิต ปรุงไปหมด สะพรุ้งทั่วไปหมด ไปหมดทั้งโลกทั้งจักร
วาล, นั่นแหละเรียกว่าเห็น. เห็นปฏิจัสมุปปบาท คือ
เห็นอาการที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น, อาศัยกันแล้วดับลง,
มันแปลกหน่อยกว่าต้องหลับตา เห็นง่ายกว่าลืมนตา ลืมตามัน

เห็นไปเสียทางหนึ่ง อาจจะไม่จะผิดก็ได้, เห็นตายตัวอยู่อย่าง
นั้น เทียงแท้อยู่อย่างนั้น. ถ้าหลับตาแล้วมองเออะ จะค่อยๆ
เห็นว่ามัน โอ้ เปลี่ยนแปลงจริง อาศัยกันเกิดของใหม่ อาศัย
กันเกิดของใหม่, ก็ของเก่าดับของใหม่เกิด อย่างนี้, อย่างนี้
เรียกว่าเห็นปฏิจางสมุปบาท. ช่วยจำไว้ให้ดีเออะ มี
ประโยชน์ที่สุดแหละ ก็เห็นพระพุทธเจ้า เห็นสิ่งนี้คือเห็น
พระพุทธเจ้า.

เดี๋ยวนี้เราไม่เห็นพระพุทธเจ้าก็คือไม่เห็นสิ่งนี้; แม้
ที่สุดแต่ว่าในของที่ใกล้ตัวเรา อาหารการกินที่เราบริโภคนี้
มันก็เปลี่ยนแปลงไป, เข้าไปในร่างกายมันก็เปลี่ยนแปลง, ไป
เกิดเป็นเลือดเป็นเนื้อ เป็นอะไร ก็เปลี่ยนแปลงเรื่อยไป,
อาศัยกันเกิดขึ้นอย่างนี้, อาศัยกันดับลงอย่างนี้. เดี่ยว
ก็ถ่ายอุจจาระปัสสาวะออกมาอะไรก็ตาม, ขอให้มองเห็นอาศัย
กันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลงอยู่ในที่ต่างๆไป.

สมมติว่าเอาดินมาก้อนหนึ่ง วางไว้ตรงนั้นแล้วก็ดูอยู่
ทุกวัน ก็จะทำให้เห็นว่ามันค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป จนไม่มีเหลือ,
เอาดอกไม้มาดอกหนึ่งวางไว้ตรงนั้น ทั้งไว้ก็ค่อยๆเปลี่ยน

แปลงไปจนไม่มีเหลือ, อาศัยกันเกิดขึ้น. **เมื่อมันออกมา**
จากต้นมันออกมาเป็นดอกไม้ พอทิ้งไว้แล้วก็อาศัยกัน
ดับลง, เปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีเหลือ.

ข้อนี้คือความโง่สูงสุด มหาศาลที่สุด ใหญ่หลวงที่
 สุด, ความโง่ของเราที่สุดมันก็อยู่ที่ตรงนี้ **มันไม่เห็นอาศัย**
กันเกิดขึ้น มันไม่เห็นอาศัยกันดับไป, มันเห็นเป็นเพียง
 เป็นตัวเป็นตน เที่ยงแท้เป็นตัวเป็นตนอย่างนั้นเสียเรื่อย.

ในร่างกายนี้ถ้าดูให้ถี่เถอะ มันมี **แต่อาศัยกันเกิด**
ขึ้น อาศัยกันดับลง, อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง ทุก
 เซลล์ทุกกลุ่มของเซลล์, แล้วกระทั่งทุก ๆ ส่วนของเนื้อหนัง
 ร่างกายชีวิต มีแต่ส่วนที่อาศัยกันเกิดขึ้น, ในระบบเลือดก็เป็น
 อย่างนั้น, ในระบบเนื้อก็เป็นอย่างนั้น ในระบบลมก็เป็น
 อย่างนั้น. ลองหลับตาเห็นว่าในตัวเรา**นี้มีแต่การอาศัย**
กันเกิดขึ้น แล้วก็**อาศัยกันดับลง**, อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัย
 กันดับลง. บางคนง่วงนอนแล้ว พูดเรื่องอะไรก็ไม่รู้ มันจะ
 เห็นได้อย่างไร มันจะเห็นได้อย่างไรว่าในตัวเรา**นี้เต็มไปด้วย**
 อากาศที่เรียกว่า อาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับลง.

เอาข้างนอกจะเห็นได้ง่ายกว่าก็ดูซิ ก็ดูที่ตัวคนอื่น
 ก็ได้ ที่สัตว์อื่นก็ได้ มีทั่วไปๆ ที่อาตมาจะระบุว่า **ทุก ๆ
 ปริมาณ หรือทุก ๆ เซลล์** ที่ประกอบกันขึ้นด้วยปริมาณ
 หรือว่าที่เนื้อที่ตัวของเรา^{นี้} ใช้ภาษาไทยพูดกันที่ถือว่าทุกชุมชน,
 ทุกชุมชนทั้งเนื้อทั้งตัว ทุกชุมชน แต่ละชุมชน แสดงอาการ
 อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัย
 กันดับลง อยู่ทั่วทุกชุมชนๆ, เห็นไม่เห็นก็ตามใจเถอะ. ดู
 เถอะมันอาจจะเห็นได้ว่า **มันมีอาการของปฏิจสมุปบาท**
อยู่ทั่วทั้งตัวทุกชุมชน มีอะไรเกิดดับที่นั่น, เกิดดับที่นั่น.

นี่แสดงว่าเราเห็นปฏิจสมุปบาทได้ทุกชุมชน เท่ากับ
 ว่าเราเห็นพระพุทธเจ้าได้ทุกชุมชนของเรา, ไม่มีใครเชื่อแล้ว
 ว่าบ้าอีกแล้ว. ถ้าเห็นพระพุทธเจ้าอยู่ทุกชุมชนของเรา ไม่มี
 ใครเชื่อ, นี่เขาอุปโลกน์ให้อาตมาเป็นคนสอนหลอกลวงสอน
 บ้าบอ^{นี้} ก็เช่นอย่าง^{นี้}เป็นต้น. ^{นี้}เดี๋ยวนี้จะบอกท่านทั้งหลาย
 ว่า มีพระพุทธเจ้าอยู่ทุกชุมชนนะ คนโง่ไม่เห็นเอง
 อาการแห่งปฏิจสมุปบาทมีอยู่ทั่วไปทุกชุมชน ทำไม่
 เห็น, มีอาการอย่าง^{นี้}ที่ไหน ก็เรียกว่ามีพระพุทธเจ้าที่นั่น.

นี่ ตอนนั้นฟังยาก, ว่าถ้ามันมีอาการเกิดขึ้นดับลง
 อาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลงแล้ว มันก็ต้องมีสิ่งใด
 สิ่งหนึ่งแสดงอาการอย่างนั้น **สิ่งใดแสดงอาการอย่างนั้น**
นั่นแหละคือพระพุทธเจ้า, แต่ละปรมาณูมันก็แสดงอาการ
 อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง แม้ทุกขุมชนก็มีสิ่งที่แสดง
 ให้เห็นอาการเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง ก็มีพระพุทธเจ้าอยู่ที่นั่น
 ทำไม่ไม่เห็น, แล้วทำไม่ไม่เห็นว่ามีพระพุทธเจ้าอยู่ทุกปรมาณู
 ทุกหนทุกแห่ง.

เอ้า ที่นี้อยากจะขอพูดไปถึง พวกเข็น บ้าง พวกเข็น
 เขาพูดเล่นพูดจริงอะไรก็ไม่รู้ เขาพูดทำนองทำทนายหรือว่าจะ
 เป็นเรื่องสอนคนโง่ก็ตามใจ **เขว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่ทั่วไปแม้**
ในกองของสกปรก เช่นขี้หมาเป็นต้น, เพราะว่าในกองของ
 สกปรกนั้น มันมีสิ่งที่อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, อาศัย
 กันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง อยู่ตลอดเวลา ในกองของสกปรกที่
 เต็มไปด้วยความสกปรก. จะคุยด้วยตาไม่เห็น, **แต่คุยด้วยใจมันเห็น**
 นี้ก็ได้เปรียบชิว มันไม่เห็นของสกปรกนี้ เห็นพระพุทธเจ้า
 ไปเสียหมดนี้ ไม่ว่าจะมองไป ของสะอาดหรือของสกปรก **เห็น**
พระพุทธเจ้าไปเสียหมด อาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับ

ไป, เป็นพระพุทธรเจ้าไปเสียหมด ไม่มีสะอาดไม่มีสกปรก
เห็นพระพุทธรเจ้าไปเสียหมด.

เพราะอาการแห่งปฏิจสมุปบาท มันมีอยู่ใน
ทุก ๆ ปริมาณจริง ๆ นี้, เขาจึงพูดว่ามีพระพุทธรเจ้าอยู่
ทุกหนทุกแห่ง, ไม่มีที่ว่างเว้น อย่างนี้ว่าอย่างไร. อาตมา
ผู้เอามาพูดก็จะพลอยถูกตำแหน่งพวกนั้นไปเสียอีก ที่ว่ามีแม่ใน
กองของสกปรก. ทั้งนี้ก็เพราะว่า ทั่วๆ ไปไม่ว่าในที่อะไร ที่เรา
จะเรียกว่าสกปรกหรือสะอาด, บรรดาสังขารทั้งหลายและทุก ๆ
ปริมาณของมันมีอาการอันนี้ สังขารทั้งปวงมีอาการอย่างนี้
ทุก ๆ ปริมาณ. ดีไหม, เห็นพระพุทธรเจ้าเต็มไปหมดจนไม่มีที่
ว่าง; ถ้าว่า ในอากาศนี้มีธาตุ ธาตุที่มันเป็นอากาศผสมกัน
เป็นอากาศ, ปริมาณของอากาศเหล่านี้ก็อาศัยกันเกิดขึ้น
อาศัยกันดับลง พระพุทธรเจ้าก็เต็มไปทั้งอากาศ. คนเห็น
อย่างนี้เป็นคนโง่หรือเป็นคนฉลาด. จะเป็นที่ไหนก็ตามใจ,
จะในน้ำก็ดี บนบกก็ดี บนฟ้าก็ดี ในสิ่งของก็ดี นอกสิ่งของ
ก็ดี มีแต่อาการที่ว่าอาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับลง คือ
ปฏิจสมุปบาท.

ผู้ใดเห็นปฏิจาสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่างนี้ ผู้ใดเห็นปฏิจาสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา. เอา ทำเล่นกับสิ่งที่เรียกว่าธรรมชิต ธรรม ธรรม เห็นธรรมแล้วเห็นพระพุทธองค์ คือเห็นทางปฏิจาสมุปบาท, ฉะนั้นธรรมนั้นแหละคือพระพุทธองค์ เห็นธรรมคือเห็นพระพุทธองค์, เห็นปฏิจาสมุปบาทคือเห็นพระพุทธองค์.

อาการของปฏิจาสมุปบาทมีเห็นได้ทั่วไปในที่ทุกหนทุกแห่ง, ตรงไหนมันแสดงอาการอย่างนี้ ก็มีพระพุทธเจ้าอยู่ที่ตรงนั้นแหละ, คือผู้แสดงอาการของปฏิจาสมุปบาท. ช่วยฟังให้ดีๆ ผู้หรือสิ่งที่แสดงอาการของปฏิจาสมุปบาทมีอยู่ที่ไหน ก็มีพระพุทธเจ้าอยู่ที่ตรงนั้น ที่สิ่งที่แสดงอาการของปฏิจาสมุปบาท, นี้รวยเลย มีพระพุทธเจ้าทุกหนทุกแห่งเต็มไปหมด เราหายใจเข้าหายใจออก หายใจเข้าออกเป็นพระพุทธเจ้า. แม้ในลมหายใจมันก็เป็นอย่างนั้น หายใจเข้าออกเป็นพระพุทธเจ้าไปหมดดีไม่ดี ไม่เข้าใจก็ว่าบ้า. แต่ว่า ธรรมะที่มีอยู่เป็นบาลีเป็นหลักฐานมันปรากฏอยู่อย่างนี้ ว่าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม,

ผู้ใดเห็นปฏิจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ก็เห็นที่อาการของ
 ปฏิจสมุปบาทในลมหายใจ ที่หายใจเข้าอยู่ ออกอยู่ หายใจเข้า
 ออกอยู่ก็เป็นพระพุทธรเจ้าทั้งนั้นเลย, แต่ละประมาณ อดูของ
 มันมีอาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง. รวยพระพุทธรเจ้า
 เอาหรือไม่เอาก็ตามใจ, บางทีจะว่าบ๊อบเสียดอีก เอาอะไร
 มาพูดก็ไม่รู้, แต่ก็ต้องเอามาพูดแหละ เพราะว่าสิ่งที่มันเขียน
 อยู่ในพระบาลีก็มีอย่างนี้ แล้วเอาพระบาลีคำภีร์ออกไปเสีย
 คุกเอง คุกด้วยตนเอง คุกด้วยตนเองไม่ต้องอาศัยบาลี มันก็
 เห็นอย่างนี้ มันก็เห็นอย่างนี้, มันไม่ได้เห็นอย่างอื่นนี่,
 เห็นการอาศัยกันเกิดขึ้น การอาศัยกันดับลง แล้วก็เห็น
 พระพุทธรเจ้า คือเห็นความจริง เห็นความจริง ว่าไม่ใช่
 ตัวตน, เห็นความจริงอย่างยิ่งว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง
 อนัตตา, อยากเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็เห็นอย่างนี้ เห็น
 อย่างนี้กันเกิด.

เมื่อไม่เข้าใจ ก็จะทำว่าเป็นคำพูดบ้าที่สุด ที่จะมี
 คนว่าในสากลจักรวาลนี้เต็มไปด้วยพระพุทธรเจ้า เต็มไปด้วย
 พระพุทธรเจ้า เขาฟังไม่ออกว่าอะไร, แต่คนที่ฟังออกก็ว่า
 โอ้ มันเต็มไปด้วยอาการที่อาศัยกันเกิดขึ้น, อาศัยกันดับลง

อาศัยกันเกิดขึ้น, เต็มไปทั้งจักรวาล คืออาการของปฏิจ-
สมุปปาท มีสิ่งที่แสดงอาการนี้, สิ่งนั้นแหละคือพระ-
พุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าเลยเต็มไปทั้งสากลจักรวาล.

ดีไหม เรามีพระพุทธเจ้ากันเต็มเนื้อเต็มตัว, แม้แต่
ลมหายใจเข้าออกก็เต็มไปด้วยพระพุทธเจ้า ดีไหม, แต่ว่า
คนก็โง่ ก็ไม่เห็น ก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไร, ไม่ได้เห็น
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, ไม่เบือนหน้าคลายกำหนดในสิ่งที่
ยึดถือเป็นตัวตน. มันโง่เหลือที่จะโง่ ยึดถือว่ากลุ่มสังขาร
ทั้งหมดนั่นคือตัวกู ก็ตัวกู นั่นคือตัวตน, นั่นคือตัวกู นั่นคือตัวตน
ไม่ได้เห็นว่ามันเป็นเพียงสักว่าธาตุตามธรรมชาติ มีอนุ-
ภาคน้อยๆ ที่สุด ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นร่างกาย เป็นอะไรนี้,
แต่ละอันก็เป็นอันเกิดขึ้นดับไป เกิดขึ้นดับไป ถ้าเห็นอย่างนี้
มันก็เห็นธรรมะ เห็นความจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดโดยความ
เป็นตัวตน หรือของตน.

ลองจำไว้สักคำว่า ถ้าว่ารู้ธรรมะจริง จะเห็นว่า
พระพุทธเจ้าเต็มไปหมด ไม่ว่าจะเหตียวดยุไปทางไหน
เพราะมีอาการของปฏิจสมุปปาท.

ขอแทรกตรงนี้หน่อยนะว่าท่านเข้าใจเรื่องนั้น, ถ้า
เข้าใจที่กำลังพูดนี้ ก็คุ้มค่าเวลาที่มาจากจังหวัดไกลๆ เสียค่า
รถแพง เสียเวลามาก เหนื่อยมาก จะคุ้มค่า ถ้าเข้าใจในสิ่ง
ที่กำลังพูดนี้.

เห็นปฏิจางสมุปบาทด้วยตนเอง จนไม่ต้องเชื่อ
ใคร, นี่คือหลักพระพุทธศาสนาที่ว่าไม่ต้องเชื่อใคร,
ไม่ต้องเชื่อพระพุทธเจ้า, ไม่ต้องเชื่อพระไตรปิฎก, ไม่ต้องเชื่อ
ครูบาอาจารย์, *ไม่ต้องเชื่อใคร อย่างที่กล่าวไว้ในกาลามสูตร.*
ขอให้ไปทบทวนอ่านดูอีกที เชื่อที่ตัวเห็นอยู่เอง เห็นอยู่เอง
หรือมันเป็นอยู่อย่างนั้น, มันเป็นทุกขขึ้นมาเพราะเหตุนี้ มันไม่
กับทุกขเพราะเหตุนี้, เห็นอยู่อย่างนั้น เชื่อตัวเอง, เชื่อตัวเอง
เห็นด้วยตนเอง เชื่อตัวเอง โดยการแสดงของพระพุทธเจ้า
ก็พูดแล้ว พระพุทธเจ้ามีอยู่ทุกหนทุกแห่ง แสดงให้เห็น
อยู่ที่เกิดขึ้นดับไป.

พระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นอยู่อาการอย่างนั้น เห็นอยู่
ก็เชื่ออาการนั้น ก็เชื่อพระพุทธเจ้าโดยตรงนั่นแหละ แต่
พระพุทธเจ้าห้ามว่า *ไม่เชื่อพระพุทธเจ้าชนิดที่เป็นบุคคล หรือ*

ว่าเป็นพระคัมภีร์, ให้เชื่อการเห็นของตัวเอง, เชื่อการเห็นของตัวเอง เชื่อทั้งหมดด้วยจิตใจ, ไม่ต้องเชื่อเพราะว่าเขียนไว้ในคัมภีร์ หรือว่าได้ยินอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ว่าเรื่องมันตรงกัน ที่เขียนไว้ในพระคัมภีร์หรือที่พระพุทธเจ้าตรัสออกมา มันก็ตรงอย่างเดียวกับที่เราเห็นเองเห็นด้วยตนเอง ก็ใช้ได้. แต่ว่า ถ้ายังไม่เห็นเอง ไม่สำเร็จประโยชน์, ยังได้ยินแต่พระพุทธเจ้าตรัสเขียนไว้ในพระคัมภีร์ ยังไม่สำเร็จประโยชน์ ยังคับทุกข์ไม่ได้ จนกว่าจะเห็นด้วยตนเอง ว่ามันเกิดดับเกิดดับอย่างนั้นจริง.

นี่อาการอาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับลง ไปทั่วทุกหนทุกแห่งไม่ว่าที่ไหน ทุกๆ ปริมาณที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล มันเป็นอย่างนี้เองโดยธรรมชาติ มันเป็นอย่างนี้. ข้อนี้ก็มาถึงข้อที่จะบอกว่า มันเป็นอย่างนี้เองโดยธรรมชาติ มันเป็นอย่างนี้เองโดยธรรมชาติ ไม่ต้องมีพระเป็นเจ้าที่ไหนมาทำให้เป็นอย่างนี้ ไม่ต้องอาศัยเทวดาที่ไหนมาทำให้เป็นอย่างนี้. อาการที่มันอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง มันเป็นของมันเอง โดยกฎของธรรมชาติ, ไม่ต้องอาศัยว่าพระเจ้ามาช่วยทำ เทวดามาช่วยทำ ผีสงมาช่วยทำ.

ที่ในเรื่องมันก็เกี่ยวข้ันมาถึงว่า มันปรุงแต่งกันจน
 เกิดเป็นความทุกข์หรือความสุข ก็ตาม แล้วแต่จะเรียก,
 มันมีธาตุคิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุทงหลายอยู่ตาม
 ธรรมชาติ, มีหลายธาตุอย่างนั้น มันมาอาศัยกัน เนื่องกัน,
 การเกิดขันธ์ลงของมันเข้ามาเนื่องกัน มีการปรุงแต่งกัน เกิด
 ของใหม่ขึ้นมาจากธาตุ ก็เกิดเซลล์ที่มีชีวิตขึ้นมา. เซลล์เล็ก ๆ
 ที่มีชีวิตขึ้นมาหลาย ๆ เซลล์ ก็เป็นกลุ่มแห่งเซลล์ มีกลุ่มแห่ง
 เซลล์เกิดขึ้นในชีวิต, เป็นระบบขยายตัวออกไป มันก็เกิด
 ระบบประสาทสำหรับรับรู้อารมณ์ขึ้นมา, นี้ระบบประสาทมันก็เกิด
 ขึ้น โดยที่พระเจ้าไม่ต้องมาช่วยทำให้ มันเป็นของมันเองได้
 โดยธรรมชาติ.

เมื่อมีระบบประสาทสำหรับรู้สึกแล้วมันก็หนีไม่พ้น
 มันหนีไม่พ้น, มันช่วยไม่ได้ ที่จะไม่เกิดสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ
 หรือสัมผัส, เพราะว่าสิ่งที่จะเข้ามาถูกกับระบบประสาทนั้นมีอยู่
 ทั่วไป คือรูป เสียง กลิ่น รส โสณัฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ ทัง ๖
 อย่างนี้มีอยู่ในที่ทั่วไป, มันก็ถ่ายนิตเดียวที่จะมากระทบ กระ-
 ทบกันเข้ากับระบบประสาท. ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่าสัมผัสหรือ
 ผัสสะมันก็มีขึ้นมา อย่างที่ช่วยไม่ได้, เมื่อมีระบบประ-

สาธแล้ว ทำอย่างไรเสีย จะต้องมีส่วนเป็นแน่นอน เพราะ
ว่าสิ่งที่มาสัมผัสนั้น มันมีอยู่ทั่วไปหมดนี่, จะทำอย่างไร.

ครั้น เมื่อมีการสัมผัสแล้ว ทำอย่างไรเสียก็ต้อง
มีเวทนา ไม่มีใครห้ามได้, ไม่มีใครมาช่วยได้ ที่จะมาห้ามไม่
ให้เกิดเวทนา, มีสัมผัสแล้วมันก็มีเวทนา, ไม่ต้องอาศัยพระเจ้า
มีสัมผัสแล้วมันก็มีเวทนา.

ครั้นมีเวทนา รู้สึกเวทนาแล้ว, ก็ต้องมี ตัณหา
อยากไปตามอำนาจแห่งเวทนานั้น, แล้วก็ถืออุปาทาน, ยึดมั่น
ถือมั่นเป็นตัวกูเป็นของกู. พอมีเวทนาแล้วมันก็เกิดตัวกู
ผู้เป็นเจ้าของเวทนา, นี่เป็นความลับของความที่ว่ามันมิใช่
ตัวตน, ตัวตนตัวกูเกิดขึ้นจากความโง่ ที่โง่มาจากเวทนา.

เช่นพอ เจ็บขึ้นมา มัน ก็เกิดความรู้สึกว่ากูผู้เจ็บ
กูเจ็บขึ้นมา, เคี้ยวอาหารร่อยอยู่ในปากตามระบบประสาท
เท่านั้นแหละ, พอร่อยครบงำแล้ว มัน เกิดตัวกูผู้ร่อย
ขึ้นมา เกิดความรักขึ้นมาในใจแล้ว มันก็จะเกิดตัวกูผู้รัก,
เกลียดขึ้นมาในใจแล้ว มันก็เกิดตัวกูผู้เกลียด. ตัวกูนี้มัน

มาทีหลัง เป็นปัญหาเป็นความทุกข์ยากลำบาก เมื่อมันเกิด
ตัวๆ.

อย่าให้มันเกิดตัวๆ แล้วมันก็ไม่มีปัญหาอะไร, มัน
เป็นอย่างนี้โดยที่ว่าตามธรรมชาติ จะมีพระเป็นเจ้าหรือไม่มี
พระเป็นเจ้ามันก็เป็นอย่างนี้, จะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นหรือ
พระพุทธเจ้าไม่เกิดขึ้น มันก็เป็นอย่างนี้, ไม่เกี่ยวกับผีสิง
เทวดา ไม่เกี่ยวกับโชคชะตาราศี, ไม่เกี่ยวกับดวงดาวบนสวรรค์,
ไม่เกี่ยวกับหมอดู ไม่เกี่ยวกับอะไรทุกอย่าง ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ
ไม่เกี่ยวกับการเมือง, ไม่เกี่ยวกับความมั่งมีหรือยากจน
เสียใจอะไร. ไม่เกี่ยวกับความเป็นสัตว์ไตรภพหรือความ
เป็นมนุษย์, มันต้องเป็นอย่างนี้ มันต้องเป็นอย่างนี้ ตาม
ธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้.

ขอให้เห็นความจริงอันนี้ คือ จะเห็นพระพุทธเจ้า
เต็มไปหมดทั้งจักรวาล อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาศัยกัน
แล้วดับลง ในรูปแบบต่างๆกัน เป็นรูปธรรมก็มี เป็นนาม
ธรรมก็มี เป็นกรรมก็มี เป็นวิบากก็มี, เป็นได้ทุกอย่าง อากา
รที่อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง. ในที่สุดก็เกิดความทุกข์

หรือความสุขแล้วแต่เรื่อง, เป็นผลออกมาจากการปรุงแต่ง
ขั้นสุดท้าย, นี้เกิดทุกข์หรือสุขเกิดมาจากการปรุงแต่งอย่างนี้
ถ้ามันถูกต้องตามที่มันเป็นสุขก็เรียกว่าเป็นสุข, ถ้าถูกต้องตามที่
เป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ชัดเจนว่า สุขและทุกข์ไม่ได้
เกิดจากกรรมเก่า, สุขและทุกข์ไม่ได้เกิดจากพระเจ้าบันดาล
ช่วยฟังก์กันไว้ให้ตีๆ บรรดาที่นั่งกันอยู่ที่นี่ นี้ อาจจะมีหลาย
คนที่เชื่อว่าสุขทุกข์เกิดมาจากกรรมเก่า, มันค้านกับที่
พระพุทธเจ้าท่านตรัส พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าสุขและทุกข์
มิได้เกิดมาจากกรรมเก่า แต่ว่าเกิดมาจากการทำผิดหรือทำถูก
ต่อกฎปฏิขจสมุปบาทที่วานี้แหละ. กฎปฏิขจสมุปบาทที่
วานี้ ทำไปในทางให้มันเกิดทุกข์ ก็เกิดทุกข์, ทำไปในทางที่
ให้ไม่เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ก็เกิดสุข, นี้ สุข ทุกข์มิได้เกิด
มาจากกรรมเก่า แต่ว่ามันเกิดมาจากการกระทำผิด หรือ
กระทำถูก ต่ออาการของปฏิขจสมุปบาท.

แล้วอีกอย่างหนึ่ง มิใช่เป็นการบันดาลของพระ-
เจ้า อิศวร นิมมาน เหตุ — มิใช่เหตุเพราะการบันดาลของ

อิศวร, อิศวรในที่นี้หมายถึงพระเจ้า, มิใช่เหตุเพราะการ
 บันดาลของอิศวร ในภาษาบาลีเรียกว่าอิศวร, มิใช่เป็นผล
 ของกรรมเก่า, มิใช่เกิดมาจากการบันดาลของพระเจ้า แต่มัน
 เกิดมาจากการผิดหรือถูกต้องกฎเกณฑ์ของปฏิจจสมุปบาทในฝ่าย
 ไทน์ เรียกว่ามันถูกก็แล้วกัน มันไม่มีผิดดอก มันถูกสำหรับ
 เป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์ มันถูกสำหรับเป็นสุขก็เป็นสุข มันมีแต่
 ถูก แต่เราสมมติเรียกว่า มันไม่ตรงกับเราต้องการแล้วก็ผิด
 ผิดเป็นทุกข์.

นี่ก็เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ว่าอาการแห่ง
 ปฏิจจสมุปบาทมีอยู่อย่างนี้ โดยธรรมชาติ แล้วก็ปรุงแต่งกัน
 ขึ้นเป็นความทุกข์, หรือเป็นความสุข อยู่ในตัวมันเอง. จง
 เห็นด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อ, เพราะเชื่อคนอื่นไม่สำเร็จ
 ประโยชน์ ต่อให้เชื่อ เชื่ออย่างไรก็ไม่สำเร็จประโยชน์, เว้น
 ไว้แต่จะมองเห็นเองว่ามันเป็นอย่างนี้ แล้วมันก็เปลี่ยนการ
 กระทำ ไม่กระทำอย่างที่เคยทำแล้วเป็นทุกข์ มันก็เปลี่ยนเป็น
 กระทำอย่างที่ทำแล้วไม่เป็นทุกข์. นี่เราจะต้องมีแนว มี
 ระเบียบปฏิบัติ, หรือมีแนวระบบ สำหรับปฏิบัติแล้ว
 จะไม่เป็นทุกข์.

เอา ^{นี้}ที่เราจะมาถึงเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ **เรื่อง**
อริยมรรคมีองค์แปด เมื่อสิ่งต่างๆ มันเป็นอย่างนี้ เราทำ
 อย่างไรจึงจะดำเนินไปแต่ในทางที่จะไม่เป็นทุกข์, ต้องปฏิบัติ
 ถูกต้องไปในทางที่จะไม่เป็นทุกข์, **ก็ต้องพูดถึงอริยมรรคมี**
องค์แปด, อริยมรรคมีองค์แปด นั้นแหละ เป็นหัวใจของ
 พระธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสในวันนั้น ในวันที่คล้ายวันนั้น
 คือวันเพ็ญอาสาฬหะ **เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา** หัวใจของ
 ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรนั้น ได้พูดถึงมัชฌิมาปฏิปทาก่อนนะ.
 ไปเปิดดูซิ ไปเปิดดูพระบาลีธรรมจักกัปปวัตตนสูตร **พระ**
พุทธเจ้าได้เริ่มขึ้นว่า อย่าไปทำสุดโต่ง ๒ ข้าง กามสุ-
 ขัลลิกา, อตตกิลมถา, แล้วมาตั้งอยู่ในมัชฌิมาปฏิปทา.
 มัชฌิมาปฏิปทาเป็นสิ่งที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาจากผู้ใด ท่าน
 ได้ตรัสรู้ขึ้นมาเฉพาะด้วยตนเอง แล้วก็แจกออกไปเป็นอย่าง
 นั้นๆ, **เรียกว่ามรรคมีองค์ ๘** ซึ่งสวดกันได้ทุกคน ท่องกัน
 ได้ทุกคน แต่ยังไม่ได้รับประโยชน์คุ้มกัน เพราะมันไม่เป็น
 มรรคจริง ๆ ขึ้นมา มันเป็นแต่เสียงท่องเสียงสวดมนต์ ไม่เป็น
 มรรคจริง ๆ ขึ้นมา.

มรรคมี่องค์แปด ใน ๘ องค์นั้น สององค์แรกเป็น
ปัญญา สามองค์ถัดมา เป็น**ศีล** สามองค์ถัดมา เป็น**สมาธิ**
 รวมกันเป็นแปด เรียกว่ามรรคมี่องค์ ๘. คุณก็ง่ายๆว่า
ปัญญามาก่อน ใน ๘ องค์นั้น **ปัญญามาก่อน ๒ องค์**
 แล้ว **จึงถึงศีล ๓ องค์ ถึงสมาธิอีก ๓ องค์.** พระพุทธเจ้า
 ตรัสปัญญา ศีล สมาธิ, นั้นมันผิดจากความรู้สึกรักของคนทั่วไป
 ที่เคยฟังแต่ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา.

อาตมาอุทิศสาธนาคนหนึ่งในกรุงเทพฯ คำว่าสอนผิด ;
 สอนปัญญา ศีล สมาธิ สอนปัญญาก่อน, เขาให้สอนศีลก่อน
 เน้นเรื่องศีลก่อน, เราสอนไม่ได้ เพราะว่าถ้าไม่มีปัญญามาก่อน
 แล้วศีลเข้ารกเข้าพง, ศีลเข้ารกเข้าพงมันเดินไปไม่ถูก, สมาธิ
 ก็เข้ารกเข้าพง ถ้าไม่มีปัญญามาก่อน. *ให้ถือว่าพระพุทธเจ้า*
ท่านตรัสไว้ถูกต้องแล้ว, ท่านตรัสปัญญา ศีล สมาธิ ตาม
 อริยมรรคมี่องค์ ๘.

ดังนั้นจึงสรุปความได้ว่า ถ้าพูดกันอย่างการปฏิบัติ
 จริงๆ แล้ว ต้องเรียงลำดับว่า **ปัญญา ศีล สมาธิ, ปัญญา**
ศีล สมาธิ, ปัญญา ศีล สมาธิ, นี้ไตรสิกขาที่จะปฏิบัติกัน

จริง ๆ. ถ้าว่า เอาไว้พูดกันเล่น สำหรับเรียนในโรงเรียน
 ท่องกันเล่นได้ **ศีล สมาธิ บัญญา**, **ศีล สมาธิ บัญญา**
ศีล สมาธิ บัญญา, ตายโหงก็ไม่ต้องบัพทุกข้ออะไรได้ ถ้าไม่เอา
 บัญญามาก่อน, มันต้องเอาบัญญามาก่อน, **บัญญัติ ศีล**
สมาธิ บัญญานำหน้าศีล ศีลเดินถูกทาง สมาธิก็ถูกทาง
 มันก็ส่งเสริมให้เกิดบัญญัติขั้นต่อไป **ที่สูงกว่าบัญญัติ**
ที่แรก, มันก็ตัดกิเลสและดับทุกข์ได้.

ฉะนั้น ไตรสิกขามีอยู่ ๒ รูปแบบ, รูปแบบหนึ่ง
 สำหรับพูดสำหรับท่อง ก็เรียกว่าศีล สมาธิ บัญญา, รูปแบบ
 หนึ่งที่จะเป็นมัชฌิมาปฏิปทาดับทุกข์ได้จริง ต้องเรียกว่า
บัญญัติ ศีล สมาธิ, **บัญญัติ ศีล สมาธิ**. ช่วยจำกันไว้บ้าง
 แม้มันจะไม่คุ้นปาก มันลำบากในการที่จะพูด, ช่วยกันพูดให้
 มันคุ้นปากกว่า **บัญญัติ ศีล สมาธิ**, **บัญญัติ ศีล สมาธิ**. เต็มขั้น
 กุจะปฏิบัติแล้ว ต้องเป็น**บัญญัติ เป็นศีล เป็นสมาธิ**,
ไม่มีบัญญัติแล้วศีลก็ผิดหมดแหละ เป็นสัจพัตตปรามาส
 คือศีลทิ้งมงาย งมมย ผิดความประสงค์, **สมาธิก็ผิดหมด**
เป็นสมาธิทิ้งมงาย ไม่ตรงตามความประสงค์ นี้เขาเรียกว่า
สัจพัตตปรามาส เพราะว่าบัญญามันไม่นำมาก่อน. ถ้า

ปัญญา นำมาก่อน ก็เป็นศีลที่ถูกต้อง, เรียกว่าศีลวิสุทธิต, เมื่อมีศีลวิสุทธิแล้วก็มีจิตตวิสุทธิ, แล้วก็สุทธิๆต่อไป จนสิ้นกิเลสสิ้นอาสวะ, นี่ปัญญาต้องมาก่อนอย่างนี้.

เมื่อพูด เมื่อท่องก็ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา, เมื่อปฏิบัติต้อง ปัญญา ศีล สมาธิ.

ที่^๕นี้พอเอาเข้าจริง พอถึงเวลาที่จะตัดกิเลสได้จริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า อริยสัมมาสมาธิ มีบริวาร ๗ คำ^๕สำคัญมาก แต่จะไม่เคยมาค้นหุ ไม่เคยได้ยิน เพราะว่ามันอยู่นอกการพูดจา อริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ คือยกเอาสัมมาสมาธิตัวสุดท้ายเป็นหลัก เป็นตัวประธาน, แล้วเอาอีก ๗ องค์ ที่เหลือเป็นบริวารของสัมมาสมาธิ. สมาธิเฉยๆ ถ้าไม่น้อมไปเพื่อนิพพาน ก็เรียกว่าสมาธิเฉยๆ, ถ้าสมาธิมันน้อมไปเพื่อนิพพานเรียกว่าสัมมาสมาธิ, แล้วสัมมาสมาธิ^๕นี้เอาทั้ง ๗ องค์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปไป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต อาชีโว วายาโม สติ มาเป็นบริวาร.

ฉะนั้น สัมมาทิฏฐิมาก่อนแหละ รู้หนทาง รู้ทิศทาง
 รู้ความถูกต้อง ว่าจะไปทางไหนอย่างไรกัน เป็นผู้นำทาง,
 แล้วก็ปรารถนาที่จะเป็นอย่างนั้น ก็เป็นสัมมาสังกัปปะ, แล้วก็
 นำมาให้เป็น สัมมาวายามะ เดินถูกต้อง สัมมาสติ เดินถูกต้อง
 เอามาเป็นบริวารของสัมมาสมาธิ, ส่วนสัมมาวาจา สัมมา
 กัมมันโต สัมมาอาชีโว นั้น ท่านถือว่าตามปกติมันมักจะถูก
 ต้องอยู่แล้ว, แม้ไม่ใช่ในพุทธศาสนา คนธรรมดาสามัญก็มี
 สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโวถูกต้องอยู่เป็นส่วน
 มากแล้ว. แต่ถึงอย่างไร ก็ต้องภายใต้การควบคุมของ
สัมมาทิฏฐิ อยู่นั่นเอง. นี่ ทั้ง ๘ องค์ทำงานประสานกัน
 อย่างไม่แยกกันได้เลย. เรียกว่าอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗
 สมาธิเป็นตัวแม่ทัพที่จะมีกำลังตัดกิเลส, แล้วก็ได้อีก ๗ องค์
 รอบๆ มาช่วยทำหน้าที่ ช่วยทำหน้าที่ รอบ ครบรอบ ทุก
 อย่างเป็น ๗ อย่าง เรียกว่ามีบริวาร ๗ ถ้าศีล สมาธิ ปัญญา
 จะตัดกิเลสจะรบกิเลส จะทำลายกิเลสจริง ต้องมาอยู่ใน
รูปของสิ่งที่เรียกว่าอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗, บริวาร
 ก็ได้ บริวาร ๗ หรือบริวาร ๗ ก็เหมือนกันแหละ.

ท่านทั้งหลายจะมองเห็นได้ว่า บัญญาสำคัญ ให้
 เกิดความถูกต้อง, มิฉะนั้นมันก็ไม่ถูกต้อง. จะมีความ
 เชื่ออย่างไรๆ ถ้าบัญญัติไม่มานำแล้ว ความเชื่อมั่นผิดทาง
 เสมอไป, มันไปตามชอบใจของกิเลสเสีย. แต่ถ้าบัญญัติมา
 กำกับไว้ จะถูกทางของการดับทุกข์.

เพราะฉะนั้นขอให้รู้ไว้อย่างยิ่งว่า พระพุทธศาสนา
 เป็นพระศาสนาของบัญญัติ, ใช้บัญญัติเป็นหลักเป็น
 เกณฑ์เป็นกำลัง เป็นเบื้องหน้า, ศาสนาอื่นเขาจะใช้ความเชื่อ
 หรือจะใช้อะไรเป็นกำลังก็ตามใจเขา มันเป็นเรื่องของเขา
 ศาสนาอื่น. แต่ถ้าศาสนาพุทธแล้วก็ต้องเอาบัญญัติเป็น
 หัวใจ, พุทธะ พุทธะ แปลว่าผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นบัญญัติ
 ทั้งหมดแหละ. ถ้าไม่มีบัญญัติ รู้ไม่ได้ ตื่นไม่ได้ มันเบิกบาน
 ไม่ได้ดอก เรามีบัญญัติเป็นหัวใจของพระศาสนา.

ฉะนั้น จึงมีบัญญัติเป็นเครื่องดำเนินชีวิต, ดำเนิน
 ชีวิตด้วยบัญญัติ, ทั้งหมดมันจะถูกต้อง, บัญญาถึงขนาดเห็น
 ปฏิจจสมุปบาทในที่ทุกหนทุกแห่ง, บัญญาถึงขนาดมี
 พระพุทธเจ้าอยู่ทุกชุมชน, หลายคนคงไม่เชื่อ ว่าบ้าแล้ว

ก็ตามใจ. อตมายังคงขอยืนยันอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า
 อากา^รแห่งปฏิจ^สสมุ^ปบาทนั้นแหละคือธรรมะ เห็นธรรมะคือ
 เห็นพระองค์. จงเห็นอากา^รแห่งปฏิจ^สสมุ^ปบาทที่มีอยู่ทั่ว
 ทุกขุมขนนั้นแหละว่าเป็นธรรมะ เห็นธรรมะแล้วเห็นพระ
 องค์, ขอยืนยันอีกทีนะ ย้ำอีกทีว่า ถ้ามีความรู้เรื่องนี้แล้ว
 ก็ม, ก็มูลค่าที่มาไกล จังหวัดไกล เปลืองมาก เหนื่อยมาก เสีย
 เวลา^มมาก อะไรมาก จะคุ้ม, ถ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าอย่างนี้แล้ว
 จะคุ้ม.

ต่อไปนี่ก็ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เสมือนหนึ่งว่าชีวิต
 นั้นมันเดินได้ ชีวิตมันเดินไปตามแบบของชีวิต เดินทาง
 ไปตามแบบของชีวิต เดินทางด้วยปัญญาตลอดเวลา,
 มีปัญญาอย่างนี้แล้วเห็นพระพุทธเจ้าตลอดเวลา, จะพบพระ-
 พุทธเจ้าทุกหนทุกแห่ง, เดินทางไปกับพระพุทธเจ้านั่นเอง มี
 พระนิพพานตลอดเวลา ตลอดทาง ปลายทาง, เดินไปกับพระ
 พุทธเจ้า เดินไปกับการที่มีนิพพาน คือความไม่มีกิเลส ไม่มี
 ความทุกข์, เป็นนิพพานน้อยๆ นิพพานน้อยๆ เรื่อยๆๆๆ
 ไป จนในที่สุดก็เป็นนิพพานที่สมบูรณ์, เป็นนิพพานที่สมบูรณ์.

เดี๋ยวนี้^๕ ขอให้เห็นธรรมะ เห็นธรรมะคือเห็น
พระองค์เห็นพระพุทธเจ้า, แล้วก็ไม่วางไม่หลงเป็นตัว
เป็นตน เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาถูกต้อง ไม่มีความ
หลง, อยู่กับพระพุทธเจ้า.

เดี๋ยวจะตกใจว่า จะรู้อย่างเดียวกับพระพุทธเจ้า,
เห็นอย่างเดียวกับพระพุทธเจ้า, รู้อย่างเดียวกับพระพุทธเจ้า
กับทุกข้ออย่างเดียวกับพระพุทธเจ้า, แล้วก็เห็นพระพุทธเจ้าเสีย
เอง หลายคนว่าบ้าแล้ว ไม่เป็นไร อาตมาบ้าก็ได้ แต่ยังพูด
อยู่อย่าง^๕นี้แหละ.

ขอให้เราเดินทางไปกับพระพุทธเจ้า คือปัญญา
ที่เห็นปฏิจัสมุปบาท^๕, เดินทางไปกับพระพุทธเจ้า มี
นิพพานน้อยๆ เรื่อยไป จนเป็นนิพพานเต็มที่ ตลอดเวลา^๕
รู้อย่างเดียวกับที่พระพุทธเจ้ารู้, เห็นอย่างเดียวกับที่พระพุท
ธเจ้าเห็น กับทุกข้ออย่างเดียวกับที่พระพุทธเจ้ากับทุกข้อ, แล้วก็
กลายเป็นพระพุทธเจ้าเสียเอง คือสามารถแสดงปฏิจ
ัสมุปบาท เป็นผู้สามารถแสดงปฏิจัสมุปบาทอย่างชัดเจน
อย่างแจ่มแจ้ง อย่างสมบูรณ์ นี่เป็นพระพุทธเจ้าเสียเอง.

วันนี้เรียกว่าวันเพ็ญอาสาฬหปุณณมี พระจันทร์เต็มดวง ในหมู่กลุ่มดาวฤกษ์ชื่อว่าอาสาฬหะ เรียกว่า อาสาฬหปุณณมี. **วันนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดง ธรรมจกกับปวัตตนิสูตร** ประกาศขัณิมาปฏิบัติทา อริยมรรคมีองค์แปด, สรุปล่นได้เป็นไตรสิกขา เป็นบัญญัติ เป็นศีล เป็นสมาธิ. **แต่ว่าถ้าทำหน้าที่ถึงที่สุดแล้ว ก็กลายเป็นอริยสัมมาสมาธิ** ทั้ง ๘ องค์ยกสัมมาสมาธิขึ้นเป็นประธาน แล้วนอกนั้นก็เวดล้อม. สัมมาสมาธิก็เต็มไปด้วยบัญญัติ เต็มไปด้วยสัมมาทิฐิ เมื่อสัมมาสมาธิเต็มไปด้วยบัญญัติ, สัมมาทิฐิก็ตัดกิเลส ไม่ต้องสงสัย.

เราได้รับพระโอวาทอันประเสริฐสูงสุด คือ อริยมรรคมีองค์แปด หรือเรียกว่าธรรมจักร. วันนี้พระองค์ได้ประกาศธรรมจักร, ใคร ๆ ไม่อาจจะต่อต้านได้ ที่ใช้คำว่า สมณะกัถิ พราหมณ์กัถิ เทวคากัถิ พรหมกัถิ ใคร ๆ กัถิ ไม่ต่อต้านได้, หมายความว่าทั้งหมด ทั้งหมดทั้งสิ้นไม่มีใครต่อต้านได้ **ความจริงที่พระองค์ทรงเปิดเผย ทรงแสดงนี้ ไม่มีใครต่อต้านได้.**

ขอให้เรารู้จักสิ่งนี้ รู้จักสิ่งนี้ในวันนี้ เรามาประชุมกันที่นี่, เรียกว่าพิธีอาสาฬหบูชา มารู้จักหนทางที่ทรงแสงไว้ให้, พบพระพุทธเจ้าทั่วไป ทุกปรมาณูทุกชุมชน, **เดินทางไปด้วยสติปัญญาที่เห็นพระพุทธเจ้า** มีพระพุทธเจ้าทั่วไปทุกชุมชน, มีนิพพานตลอดทาง, จบเรื่องของการที่จะเดินทาง จบเรื่องของการที่จะเดินทาง นี่เรื่องเกี่ยวกับธรรมะทั้งหมด ได้ความรู้เกินคุ้มที่มัลลามากที่นี่.

นี่เหลือข้อสุดท้ายอีกข้อหนึ่ง เป็นข้อแถมพอก หรือผนวก แล้วแต่จะเรียก **ว่าตอนนี้ไปจะต้องช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา** ดูเหมือนพระเยซู, ก็มีกรีโบเบลที่ว่าเมื่อได้มาเปล่า ๆ ก็ขอให้ให้ไปเปล่า ๆ อย่าคิดสตางค์, ได้มาเปล่า ๆ ก็ขอให้ให้ไปเปล่า ๆ. เราก็ก็นั่นแหละ, ชาวพุทธนี้ก็เหมือนกัน **ได้รับพระธรรมดับทุกข์จากพระพุทธเจ้ามาเปล่า ๆ** ก็ขอให้ให้ไปเปล่า ๆ อย่าค้ำกำไรเลย, อย่าอวดดี อย่ายกหูชูหาง, อย่าตั้งตนเป็นพระศาสดาหาประโยชน์หากำไร. **อย่างนั้นมันล้มเหลวหมด**แหละ, มีความบริสุทธิ์ใจเสียสละโดยแท้จริง **เผยแผ่ธัมมจักรออกไปให้ทั่วโลก.**

อาตมาขอชักชวนท่านทั้งหลาย ว่าจงช่วยกันเผยแพร่ธรรมะไปให้ทั่วโลก, ทั่วโลกนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคน, ทุกคนมันรู้ธรรมะไม่ได้คอก แต่ให้ทั่วๆไปทั่วโลกมันได้ ทั่วๆไปทั่วโลกมันมีคนพอที่จะรู้ธรรมะได้, แต่ว่าไม่ใช่ทุกคน, เพราะว่าคนที่ไม่อาจจะรู้ธรรมะ เป็นปะทะประมะอะไรโปรดไม่ได้นี้ก็มียู่, พวกนี้ก็รู้ไม่ได้ ยังต้องเก็บไว้ก่อน แต่ที่อาจจะรู้ธรรมะได้ มีอยู่ที่ไหนในโลก แล้วช่วยกันหน่อย ช่วยกันหน่อย ให้ได้รู้ธรรมะทั่วกันไปทุกคน.

ที่เรายินดีสั่งสอนอบรมฝึกฝนพวกฝรั่งที่มาทุกเดือนๆ ก็เพื่อความประสงค์อันนี้ ว่าใครสามารถจะรู้ธรรมะได้ ขอให้รู้เถิด. เรายอมเห็นตเห็น้อย ยอมลำบากทุกอย่างทุกประการ, ทำไปทำไม? เพื่อบูชาคุณพระพุทธรเจ้า ตอบสนองพระคุณพระมหากุณาธิคุณของพระพุทธรเจ้า ที่ท่านได้ประทานให้แก่เรา, แล้วมีพระพุทธรประสงค์ว่า จงช่วยกันทำให้แผ่ไปทั่วสากลจักรวาล, ธรรมะทั้งเทวดาและมนุษย์. มีพระพุทธรภาษิตบทหนึ่งว่า ให้พุทธบริษัททั้งหลาย ช่วยกันทำให้ธรรมะวินัยนี้แผ่ไปทั่ว ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกอะไรก็ตามหมดสิ้น, ทรงประสงค์อย่างนั้น.

เมื่อเราได้รับประโยชน์อันนี้แล้ว ก็จะต้องสนองพระคุณอันนั้น, ช่วยทำให้มันแผ่ออกไปทั่วโลก ทำโดยตรงก็สอนโดยตรง, ทำโดยอ้อม, ก็ช่วยร่วมมือให้ความสะดวก เรียกว่า **ทัฬหะ** ก็ได้. ผู้ที่สอนโดยตรงก็สอนไป, พวกที่สอนไม่ได้โดยตรงก็ช่วยหนุนช่วยให้พวกที่สอนได้กินก็ได้. นี่เรียกว่า **โดยอ้อม**, ช่วยกันอย่างนี้แล้ว มันก็สำเร็จประโยชน์ ธรรมะได้รับการเล่าเรียนศึกษาปฏิบัติ เข้าใจแจ่มแจ้งแล้วเผยแผ่ออกไป. นี่เป็นข้อแถมพิกขอสุดท้าย ว่าธรรมะเป็นอย่างไร ดับทุกข์เป็นอย่างไร ได้รับประโยชน์ด้วยดีแล้ว, ก็ขอให้ช่วยกันเผยแผ่ต่อไป, หรือ สืบอายุพระศาสนาไว้ ให้คนที่จะมาทีหลังได้รับประโยชน์. นี่แหละคือ **บูชา** อย่างยิ่ง, **บูชา** อย่างยิ่ง **ไม่มีบูชาอื่นยิ่งกว่า.**

เดี๋ยวนี้เราเรียกว่า **อาสาฬหบูชา** การบูชาที่ทำในวันเพ็ญอาสาฬหะ, ไม่มีอะไรดีไปกว่าที่จะทำอย่างเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในวันนั้น ในสมัยพระพุทธเจ้า. วันเพ็ญอาสาฬหะพระพุทธเจ้าได้ทำอะไรให้แก่โลก โลกได้รับอะไรในวันเพ็ญอาสาฬหะ, เราต้องช่วยกันทำให้เพ็ญอาสาฬหะวันนี้เป็นเหมือน

อย่างนั้น, รัฐธรรมเหมือนบัญญัติด้วย ครั้นรู้แล้วก็เผยแพร่
 แผล่ต่อไป เผยแพร่ต่อไป. นี่เรียกว่า อาสาพหุบูชาที่แท้
 จริง ได้รับประโยชน์เกินค่าจนกล่าวไม่ถูก, แม้ว่าท่าน
 ๕ ทั้งหลายต้องมาจากที่ไกล เหนื่อยมาก เสียเงินมาก เสียเวลา
 มาก ลำบากมาก อะไรก็ตาม มันก็ได้รับประโยชน์เกินค่า,
 ๕ ขอให้เป็นอย่างนั้น.

ในที่สุดนี่เป็นอันว่า อาตมาได้เตรียมจิตใจของท่านทั้ง
 ๕ หลาย ให้มีความเหมาะสมแล้ว เหมาะสมแล้วสำหรับจะ
 ประกอบพิธีอาสาพหุบูชา ก็จะได้ยุติการแสดงธรรมเทศนา
 ๕ เพื่อประกอบพิธีอาสาพหุบูชาสืบต่อไป.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เວັงก็มิตัวช่วยประการฉะนี้.

พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมาขอแสดงธรรม ในลักษณะที่เป็นการบรรยาย
ทั่วไป ไม่ต้องทำเป็นแบบพิธี อย่างที่เรียกว่าแสดงธรรม
แต่ความสำคัญมันก็มีแต่พูดกันให้รู้เรื่อง, นี้ก็จะพูดเรื่องที่
ได้พูดแล้วตั้งแต่ตอนเย็นบนภูเขา โดยเชื่อว่า ท่านทั้งหลาย
ส่วนมากยังไม่เข้าใจ, ยังไม่เข้าใจ, จะพูดต่อหรือพูดเพิ่มเติม
ให้เข้าใจจนได้ คือให้สำเร็จประโยชน์, อย่าเพียงแต่ฟังจำได้
หรือเห็นด้วยเล็กๆ น้อยๆ มันไม่สำเร็จประโยชน์.

อาสาฬหบูชาเทศนา กัณฑ์ ๒ ๑๗ ก.ก. ๓๒

ข้อนี้ก็คือเรื่อง พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง, จะเรียกว่าทุกประมาณทั้งจักรวาลก็ได้ แต่เอากันว่า ทุกชุมชนของคนแต่ละคน ๆ ก็ยังดี. ข้อนี้จะต้องพูดย้อนมาตั้งแต่ที่ว่า โดยหลักทั่วไป พระพุทธเจ้าตรัสว่า เห็นธรรม หรือ เห็นธรรมะ เห็นธรรมหรือเห็นธรรมะ **ชื่อว่าเห็นเราเห็นตถาคต; เห็นเนื้อเห็นตัวเห็นร่างกาย จับชายจิวรวัว ไปไหนไปด้วยกันไม่ยอมปล่อย นี้ก็ไม่ชื่อว่าเห็นเรา.**

บางคนก็เข้าใจไม่ได้ **ทำไมเรียกว่ายังไม่เห็นเรา** ก็จับตัวไว้อย่างนั้นแล้วยังไม่เห็นเรา ยังไม่เห็นตถาคต, ข้อนี้ก็เพราะว่าเห็นเรา **เห็นตถาคตชนิดนั้น ยังไม่สำเร็จประโยชน์.** ช่วยฟังไว้ให้ดี เห็นตัวเห็นองค์พระพุทธเจ้าที่เดินไปเดินมาอยู่ในอินเดีย นั้น ยังไม่สำเร็จประโยชน์, ชาวอินเดียเป็นอันมากในครั้งพุทธกาลเห็นพระพุทธเจ้าทั้งนั้นแหละ แต่ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร, ไม่เชื่อด้วย กลียดก็มี เป็นศัตรูก็มี.

นี่ขอให้คิดดู **เพียงแต่เห็นตัว เห็นองค์ เห็นร่างกายนั้น ไม่สำเร็จประโยชน์,** ยิ่งอ่านแต่ในหนังสือ อ่านแต่เรื่องราว เหมือนที่พวกฝรั่งทั้งหลายรู้จักพระพุทธเจ้าแต่

เพียงว่าเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์คนหนึ่ง เท่านั้นยังไม่สำเร็จ
 ประโยชน์, พวกที่เห็นเนื้อเห็นตัวยังไม่สำเร็จประโยชน์. ต่อ
 ให้เอากระดูกมากอดไว้ก็^๕ไม่เห็นประโยชน์, เอาพระธาตุมา
 กอดไว้ก็^๖ไม่เห็นประโยชน์, เอาพระพุทธรูปมาแขวนคอยังไม่
 สำเร็จประโยชน์, เห็นเนื้อ เห็นตัว เห็นร่างกายเดินไปมา
 อยู่แท้ ๆ ประมาณว่าหลายสิบเปอร์เซ็นต์ที่เห็นพระพุทธรเจ้า
 แล้วก็ไม่สำเร็จประโยชน์, ได้เกิดในอินเดียพึ่งสมัยกับพระ-
 พุทธรเจ้า, เพราะว่า มีคนเป็นอันมากทำตนเป็นข้าศึกต่อ
 พระพุทธรเจ้า, แล้วเป็นผู้ที่เฉย ๆ ไม่ชอบไม่เชื่อ^๗นิกิเยะ. นี้
 คือข้อที่^๘เห็นเนื้อ เห็นตัว เห็นร่างกาย เห็นอะไร^๙ไม่สำเร็จ
 ประโยชน์.

ที่^{๑๐}ก็จะขอตัดบทว่า นั้นไม่ใช่พระพุทธรเจ้าพระ-
 องค์จริง, นั้นไม่ใช่พระพุทธรเจ้าพระองค์จริง พระพุทธรเจ้า
 จึงปฏิเสธเสีย พระพุทธรเจ้าเองท่านปฏิเสธเสียไม่—ไม่—ไม่—
 ไม่ใช่เห็นเรา, ไม่ใช่เห็นตลาคดดอก เพียงการได้เห็นองค์
 เดินไปเดินมาได้.

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจ ว่าทำไม พระองค์จึงปฏิเสธเนื้อตัวพระองค์ว่า ยังไม่ใช่ตถาคต, ไม่ใช่องค์พระพุทธเจ้า, ใต้เห็น ใต้ยิน ใต้ฟังด้วย ใต้ฟังมาโดยตรงด้วย ก็ยังไม่สำเร็จประโยชน์ ก็มีเป็นอันมาก. คนที่ใต้ฟังแล้วเห็นธรรม **เห็นธรรมจึงสำเร็จประโยชน์** ใต้เห็นพระพุทธเจ้า แล้วใต้รับประโยชน์ ใต้ตรัสรู้ตาม.

ฉะนั้น การเห็นพระพุทธเจ้าจึงมีหลายชนิดหลายความหมาย : เห็นร่างกาย เห็นร่างกายนี้ก็อย่างหนึ่ง, เห็นธรรมในความหมายที่ใต้เห็นธรรมนี้ก็อย่างหนึ่ง, **ที่ชัดเจนลงไป เฉพาะเจาะจงว่าเห็นปฏิจสุมุบาท จึงชื่อว่าเห็นธรรมชนิดที่เห็นพระองค์** เมื่อตอนเย็นก็พูดกันมามากพอแล้วว่าเห็นปฏิจสุมุบาท เห็นปฏิจสุมุบาทแล้วจะใต้ชื่อว่าเห็นธรรมชนิดที่เห็นพระองค์.

อ้อ, ตั้งแต่ขึ้นมาใหม่ตั้งแต่ใต้ **เห็นพระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลเป็นเนื้อเป็นหนัง** เดินไปเดินมา เป็นลูกคนนั้น เป็นหลานคนนั้น, เกิดที่นั่นเกิดที่นี่ มีบุตรมีภรรยา ตายแล้ว เผลาแล้ว ตายแล้วเผลาแล้ว เหลือแต่กระดูกแล้ว, นั่นพระ-

พุทธเจ้าองค์นั้นเป็นอย่างนั้น คล้าย ๆ กับจะตรัสว่า นั้นมันเป็นเปลือก มันเป็นเปลือก เปลือกนอก เปลือกหุ้ม **ยังไม่เห็นธรรม.**

ธรรมะคือความจริงของธรรมชาติ เป็นกฎของธรรมชาติ ไม่มีการประสูติ ไม่มีการตรัสรู้ ไม่มีการนิพพาน, นี่ถ้าพูดอย่างนี้จะเข้าใจผิดใหม่ จะกันลืมได้. พระพุทธเจ้าองค์ที่ไม่มีการประสูติ, ไม่เป็นลูกคนนั้นไม่เป็นหลานคนนั้น ไม่ได้อยู่ที่เมืองนั้นเมืองนี้, ไม่ได้ตรัสรู้แล้วก็ไม่ได้นิพพานด้วย, **พระพุทธเจ้าองค์นั้นอยู่ที่ไหน,** ก็คือสิ่งที่ **พระองค์เรียกว่าธรรม ธรรมะ, เห็นธรรมคือเห็นเรา เห็นเราคือเห็นธรรม, เห็นธรรมคือเห็นเรา, ธรรมะในที่นี้ก็คือกฎของธรรมชาติ.**

กฎของธรรมชาตินี้มีมากมาย มากมายเหลือเกิน กฎไหนที่ว่าเห็นแล้วคือเห็นพระองค์ ก็คือกฎเรื่องดับทุกข์ได้, เกิดทุกข์อย่างไร ดับทุกข์อย่างไร. **ความจริงนั้นแหละเรียกว่าธรรมะ เป็นความจริงของธรรมชาติมีอยู่ตลอดอนันตกาลนิรันดร เป็นของธรรมชาติ, ไม่มีเกิดไม่มีดับ จึงว่าไม่**

ได้ประสูติ ไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้นิพพาน. ธรรมะนั้นที่เห็น ว่าคับทุกข์กันอย่างไร จะเรียกว่า อริยสัจจ์ ๔ หรือเรียกว่า อะไรก็ได้ทั้งนั้น, แต่ที่นี้ มีพระบาลีอีกตอนหนึ่งระบุชัดว่า เห็น **ปฏิจาสมุปบาท** นั้นแหละชื่อว่าเห็นธรรม, นี้ให้แคบเข้ามาๆ ให้ชัดให้แคบเข้ามาอีกว่า **ธรรมคือปฏิจาสมุปบาท.** ที่นี้ มันก็จะเจาะจงชัดลงไปทีปฏิจาสมุปบาท, ไม่กว้างๆ ทั่วๆ ไป ซึ่งมันต้องผูกกันหลายคำ ธรรมทั่วๆ ไป ที่เรียกว่า **ความจริงของธรรมชาติ** กฎธรรมชาติหน้าที่ธรรมชาติคืออะไรก็ตาม รวมๆ ก็เรียกว่า **ธรรมทั่วๆ ไป** ก็ได้, นี้ก็เป็นความหมายหนึ่งที่ว่า เห็นแล้วเท่ากับเห็นพระพุทธเจ้า.

เดี๋ยวนี้จะให้เห็นชัดลงไป คือ **เอาตามพระบาลีที่ว่า เห็นปฏิจาสมุปบาท** มันค่อยยังชั่วนะ ค่อยดีค่อยยังชั่วที่ว่า, เราได้พูดเรื่องนี้กันมาหลายปีแล้วนะ คนยังพอจะรู้เรื่องปฏิจาสมุปบาท เรื่องอิทัปปัจจยตากันบ้าง เพราะว่าเราได้พูดกันมาหลายปีแล้วนี่ ใครๆ ก็เป็นพยาน. ลองไปพูดในหมู่คนที่ไม่เคยฟังเรื่องปฏิจาสมุปบาท ไม่เคยฟังเรื่องอิทัปปัจจยตา มันจะไม่รู้อะไรเลย จะไม่รู้อะไรเลย จะไม่เข้าใจอะไรเลย. นี้ที่ว่า **ชาวสวนโมกข์ได้ยินได้ฟังเรื่องนั้นมาบ้างแล้ว ปฏิจาสมุปบาท**

คืออะไร, อัมพัชัจยตา คืออะไร, ก็มาสนใจให้ถูกจุด ถูก
หัวใจของมันว่า ปฏิจสมุปบาทคืออะไร.

ก็ได้พูดแล้วเมื่อตอนกลางวันว่า ปฏิจสมุปบาท
คือ อากาโร อากาโรหรือภาวะหรืออาการที่มันได้อาศัย
กัน อาศัยกันแล้วเกิดขึ้นมา, แล้วอาการที่มันได้อาศัย
กัน อาศัยกันแล้วค่อยดับลงไป. ถ้าเรียกว่า ปฏิจ-
สมุปบาท หมายถึงแต่เพียงว่าอาการอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.
แต่ถ้าพูดว่าอัมพัชัจยตาแล้วกินความหมดทั้งเกิดขึ้นและ
ดับลง. แต่ถึงอย่างไรก็ดี เราจะใช้คำว่าปฏิจสมุปบาทนี้
ให้คู่กันกับคำอีกคำหนึ่งว่า ปฏิจนิโรธ, ปฏิจนิโรธ
ปฏิจนิโรธะ, ปฏิจสมุปปาธะ นี่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น,
ปฏิจนิโรธะอาศัยกันแล้วดับลง, แต่คำนี้ไม่ค่อยได้ยิน
แต่คำนี้ไม่ค่อยได้ยิน แต่ตัวบทนั้นมี ตัวสูตรนั้นมี คือปฏิจ-
สมุปบาทฝ่ายดับ.

อวิชชาเยตเว วะ อเสสะวิราคะนิโรธา สังขาระนิโร-
ธ, สังขาระนิโรธา วิญญาณะนิโรธ, วิญญาณะนิโรธา
นามรูปะนิโรธ, นามรูปะนิโรธา สพายตนะนิโรธ, สพาย-

ตนะนิโรธา ผัสสะนิโรโธ, ผัสสะนิโรธา เวทนานิโรโธ,
 เวทนานิโรธา ตัณ्हานิโรโธ, ตัณ्हานิโรธา อูปาทานะนิโรโธ,
 อูปาทานะนิโรธา แล้วก็ดับไป ก็หมดทุกข์, นี้เรียกว่า ปฏิจ-
 นิโรธะ คู่กันตรงกันข้ามว่า ปฏิจสมุปาทะ.

แม้ว่าพระพุทธองค์จะได้ตรัสอาศัยคำปฏิจสมุปาบาท
 แต่มันก็หมายความว่าถึงปฏิจนิโรธะด้วย เพราะมันคู่กันมันแยก
 กันไม่ได้, เพราะในตัวปฏิจสมุปาบาทนั้นมันมีหลายชั้นตอน
 เลื่อนขึ้นไป มันก็มีการดับอยู่ในตัว, อันแรกต้องดับไปก่อน
 อันหลังจึงจะเกิดขึ้น, มันก็มีทั้งสมุปาทะทั้งนิโรธะสลับ
 กันไป, จึงขอสรุปความว่า อาการที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น
 อาการที่อาศัยกันแล้วดับลง.

เห็นอาการ^๕ เห็นอาการ^๕ มันเห็นความจริงสูงสุด
 ความจริงที่สุด ความจริงเด็ดขาดที่สุดของธรรมชาติ ที่มีอยู่
 ทั่วไป, ทั่วไปหมดในทุกๆ ปริมาณ. ที่นั่งอยู่^๕บางคนคงจะฟัง
 ไม่ถูก ว่าคำว่า ปริมาณ คืออะไร, คือส่วนเล็กที่สุดที่จะแบ่ง
 ออกไปได้ แบ่งต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ส่วนเล็กที่สุด เรียก
 ว่าปริมาณ, หลายๆ ปริมาณ ประกอบกันขึ้นมา เป็นกลุ่ม^๕

น้อยเรียกว่าอณู, หลาย ๆ อณูประกอบกันขึ้นมากก็เป็น
 ธาตุ, เป็นธา—ตุ หลาย ๆ ธา—ตุ ประกอบกันขึ้นมา ก็เป็นสิ่ง
 ใหม่ ๆ แปลกออกไป. ในทุกอณู ก็ได้ ในทุกปรมาณู
 ก็ยิ่งดี มีอาการที่ว่าอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาการที่อาศัย
 กันแล้วดับลง, ขอความรู้ันักวิทยาศาสตร์ทางฟิสิกส์ทางเคมี
 อะไรก็ได้ ช่วยอธิบายเรื่องนี่ยิ่งดี ว่ามันมีแต่การอาศัยกันแล้ว
 เกิดสิ่งใหม่ออกมา, สิ่งทั้งหลายสิ่งมันเข้ามาอาศัยกันแล้ว
 เกิดสิ่งใหม่ออกมา, สิ่งใหม่ก็แปลกออกไป สิ่งแปลกออกไป
 เข้ามาอาศัยกันอีก มันเกิดสิ่งใหม่และแปลกออกไป, นี่มันเป็น
 อย่างนี้.

นี่เป็นเรื่องของธรรมชาติ ตามธรรมชาติที่มีอยู่
 จริง พวกที่เขาถือว่ามีพระเจ้าเขาก็ว่า พระเจ้าสร้าง พระเจ้า
 บันดาล พระเจ้ากำหนดให้เป็นอย่างนั้น. ส่วนชาวพุทธ
 เราไม่มีพระเจ้า ก็เรียกว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง, มัน
 เป็นเช่นนั้นเอง, มัน เป็นตถตา, มันเป็นตถตา, มัน
 มีความเป็นเช่นนั้นเอง โดยกฎของธรรมชาติ ตามกฎ
 ของธรรมชาติ, ไม่เกี่ยวกับพระเจ้า, ไม่เกี่ยวกับเทวดา, ไม่
 เกี่ยวกับผีสงอะไรที่ไหน, ไม่เกี่ยวกับอำนาจของดวงดาว

โหราศาสตร์ดาราศาสตร์ไม่เกี่ยว, แล้วก็ไม่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในเมืองมนุษย์นี่. ไม่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ มันเป็นเรื่องของธรรมชาติล้วน ๆ, ไม่เกี่ยวกับความมั่งมีหรือความยากจน. เช่นจะพูดว่าถ้ามั่งมีเสียแล้วไม่ต้องเป็นอย่างนี้, ถ้ายากจนแล้วจะต้องเป็นอย่างนี้, อย่างนี้ก็ไม่ใช่, เรียกว่ามันไม่เกี่ยวกับอะไรหมด. **ความที่มันต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ไม่เกี่ยวกับอะไรหมด** มันเกี่ยวกับธรรมชาติ เกี่ยวกับกฎของธรรมชาติ ตามอำนาจของธรรมชาติ, แต่พวกที่ถือพระเจ้ามีพระเจ้าเขาก็ไม่ยอม เขาก็ถือว่าพระเจ้าแหละ.

เราก็ไม่ทะเลาะกันให้บ่วยการ คุณว่าพระเจ้ก็ตามใจ, ฉันทว่ากฎของธรรมชาติ ฉันทจะมีพระเจ้บ้างก็ได้ แต่ฉันทเอากฎของธรรมชาติเป็นพระเจ้ ไม่ใช่พระเจ้อย่างบุคคล. เราจจะมาทะเลาะกันให้บ่วยการให้เจ็บปวดทำไม **เรารู้จักใช้ประโยชน์ของสิ่งเหล่านี้ คือรู้แล้วดับทุกข์ได้.** ถ้าคุณว่าเป็นพระเจ้อย่างบุคคล คุณก็สวดอ้อนวอนไปซี, ส่วนฉันทว่าไม่ใช่พระเจ้อย่างบุคคล เป็นกฎของธรรมชาติ ฉันทก็พยายามทำให้มันถูกต้องตามกฎของธรรมชาตินั้นแหละ, จะเรียกว่า

อ๋อนวอนก็ได้เหมือนกัน คือพยายามทำให้ถูกต้องตามกฎของ
ธรรมชาติ อ๋อนวอนกันคนละอย่าง.

เอาละ, **เดี๋ยวนี้เราจะต้องทำให้ถูกต้องตามกฎของ
ธรรมชาติ** เราจะยอมทุกอย่างเหมือนกับที่พวกถือพระเจ้าเขา
ยอมแก่พระเจ้า เขายอมทุกอย่าง, **เราก็จะยอมทุกอย่างแก่
กฎของธรรมชาติ, ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ,
ธรรมชาติให้เกิดขึ้นมา ให้เกิดขึ้นแต่ที่ควรปรารถนาคือ
ไม่เป็นทุกข์, ถ้ามันดับลงไป ให้มันดับแต่ส่วนที่ไม่พึง
ปรารถนาที่มันเป็นทุกข์. แล้วเราก็จะทำให้มันถูกต้องๆ
เข้ากันได้กับกฎนี้ ที่มันเดียวเกิดขึ้นมา เดี่ยวดับลงไป, เดี่ยว
เกิดขึ้นมาเดี่ยวดับลงไป, ทำให้ถูกต้อง จนไม่มีปัญหาใดๆ
เกิดขึ้น.**

ที่เรารู้จักกัน ได้ก็ที่ยหายบๆ ที่ละเอียดถึงขั้นปรมาณู
นี้ไม่รู้ไม่ได้ดอก, แต่มันก็เนื่องกันแหละ มันมาจากละเอียด
ที่สุดมาถึงเรื่องหายบๆ. เรามารู้กันตอนที่หายบๆแล้ว เป็น
ธาตุดิน เป็นธาตุน้ำ เป็นธาตุไฟ เป็นธาตุลม เป็นธาตุอากาศ
เป็นธาตุวิญญาณ มาประกอบกันเข้าเป็นชีวิต, แล้วก็มีระบบ
ประสาท ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, อะไรมากระทบก็มีความรู้สึก

คือสัมผัส; พุทได้ว่า ถ้ามีธาตุ มันมีธาตุ ธาตุทั้งหลายแล้ว
ถึงอย่างไรเสียก็ต้องมีชีวิตขึ้นมาแหละ.

พอมีชีวิตขึ้นมาแล้ว ทำอย่างไรเสีย ก็ต้องมีความ
รู้สึก แหละ, ความรู้สึก เป็นระบบที่รู้สึก เป็นอายตนะภายใน
ขึ้นมา. ที่นี้ มีอายตนะภายในแล้ว ทำอย่างไรเสีย ก็ต้อง
ได้รับการสัมผัสกระทบ เพราะอายตนะภายนอกมันเต็มไป
หมด มันเต็มไปหมด, เมื่อกระทบแล้ว ทำอย่างไรเสีย
ก็ต้องมีผัสสะ, มีผัสสะแล้ว ทำอย่างไรเสีย ก็ต้องมีเวทนา
แหละ. ช่วยไม่ได้ ใครมันช่วยไม่ได้ ใครจะห้ามไม่ได้,
มีเวทนาแล้วก็ไปตามอำนาจเวทนา : ถ้าเวทนาโง่ก็มีตัณหา
โง่อุปาทานโง่ เป็นทุกข์. ถ้าบังเอิญเป็นเวทนาฉลาด ซึ่งหา
ได้ยาก มันก็ไม่เกิดตัณหาโง่ มันก็ไม่เกิดอุปาทาน มันก็ไม่
เกิดทุกข์, มันมีอยู่อย่างนี้.

ฉะนั้น ถ้าเรารู้เรื่องปฏิจจสมุปบาทดี เราก็ควบคุม
คุมได้, ควบคุมกระแสแห่งปฏิจจสมุปบาท ไม่ให้เกิดทุกข์
ให้มันไปแต่ในทางที่ไม่เกิดทุกข์. ข้อนี้ต้องอาศัยสติปัญญา
ของพระพุทธเจ้า ที่ได้ตรัสรู้เรื่องนี้โดยแท้จริง ว่าทำ

อย่างไรก็ตาม. เราจะมีความรู้หรือมีสติสัมปชัญญะในขณะ
 แห่งผัสสะอย่างไร, ในขณะแห่งเวทนาอย่างไร, หรือว่าเกิด
 คัดหนอกุบาทนแล้วอย่างไร, หรือว่าไม่ให้เกิดเสียได้เลยก็เป็นดี
 อย่าให้มันเกิดคัดหนอกุบาทน, ให้มันเกิดแต่ความต้องการที่
 จะไม่เป็นทุกข์ ไม่เป็นทุกข์ มันก็ไม่เป็นทุกข์ ในที่สุดก็ไม่
 เป็นทุกข์, นี้ประโยชน์ของการเห็นปฏิจาสมุปบาท.

ที่นี้บางคนจะคิดว่าปฏิจาสมุปบาทเป็นทั่วๆ ทั่ว
 โทๆ ทั่วใหญ่ๆ เรื่องมันกลายเป็นว่ามันเล็กมันละเอียด จน
 กลายเป็น เรื่องของปรมาณู ก็มีอาการของปฏิจาสมุปบาท,
 เป็นเรื่องของ อณู ที่ใหญ่ขึ้นมา ก็มีเรื่องอาการของปฏิจาส-
 มุปบาท, เป็นธาตุ^๕ขึ้นมา เป็นธาตุนั้น^๕ขึ้นมา ก็มีอาการของ
 ปฏิจาสมุปบาท, มีลักษณะเป็นชีวิต^๕ขึ้นมา ก็มีอาการของ
 ปฏิจาสมุปบาท แล้วก็ มีเรื่องของอายตนะ รับอารมณ์ รู้
 อารมณ์ เป็นผัสสะ เป็นเวทนา นี้ก็ยังเป็นปฏิจาสมุปบาท
 ทั่วๆ ทั่วเห็นได้ง่าย.

เห็นเรื่องของปฏิจาสมุปบาททุกชนิด ทุกระดับ
 ทุกชั้น ทุกแง่ทุกมุม ทุกระดับ นั้นแหละคือเห็นปฏิจาสมุป-

บาท อย่างน้อยที่สุดมันไม่มีความทุกข์, ไม่ต้องมีความ
 ทุกข์ เพราะมันเช่นนั้นเอง มันเช่นนั้นเองจะไปเป็น
 ทุกข์กับมันทำไม, นี่ มันจะทำให้ความเกิด ความแก่ ความ
 เจ็บ ความตาย ไม่เป็นเรื่องที่น่ากลัว สำหรับคนชนิดนี้.
 ที่นั่นถ้าเป็นเรื่องที่ต้องบิองกัน ต้องแก้ไข ต้องควบคุม
 ก็ทำได้ ดี เพราะเรารู้ รู้เรื่องธรรมชาติของปัจจุสมุปบาท
 ดี เราก็บิองกันก็ได้ แก้ไขก็ได้, แล้วก็เอาชนะความทุกข์ได้
 เพราะมีความรู้เรื่องปัจจุสมุปบาท. เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว
 ไม่พออีกหรือ ไม่พออีกหรือ ที่พระพุทธเจ้าจะตรัสว่า เห็น
 ปัจจุสมุปบาทคือเห็นธรรมะ เห็นธรรมะคือ เห็นเราตถาคต.

อาตมามีความประสงค์อย่างยิ่ง ที่จะให้พวกเรา
 พุทธบริษัททั้งหลาย เห็นพระพุทธองค์ เห็นพระตถา-
 คต, ได้ยินได้ฟังได้รู้เรื่องโดยตรงจากพระตถาคต แล้วก็กับ-
 ทุกข์ได้. ท่านทั้งหลายอาจจะอ่านหนังสือ อ่านหนังสือ ที่
 บรรยายไว้อย่างนี้ อย่างที่กำลังพูดกันได้ อ่านหนังสือ แต่ไม่
 เห็น ไม่รู้ไม่เห็น, เพราะมันเป็นเรื่องอ่านหนังสือ เรื่องฟัง
 ได้จำได้ มันต้องมาทำจิตใจชนิดให้เห็นความจริงของธรรมชาติ.

ฉะนั้น เราจึงต้องทำจิตใจชนิดที่ให้อำนาจถึงความจริงของธรรมชาติ, นี่เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับที่จะต้องทำสมาธิวิปัสสนา, เราจึงเพียงแต่รู้เฉยๆ ไม่ได้ อ่านเฉยๆ ไม่ได้ สอนกันเฉยๆ ไม่ได้, ต้องทำสมาธิและวิปัสสนา เหมือนอย่างที่กำลังพยายามจะทำจะสอนกันอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ก็ยังไม่ค่อยมีใครสนใจกันก็คนน่ะ.

อุบายเครื่องดับทุกข์ พระพุทธเจ้าจะตรัสไว้ในชื่อของอริยมรรคมีองค์แปด, พอเอ่ยถึงว่าดับทุกข์ ออกจากทุกข์ แล้วท่านก็ตรัสถึงอริยมรรคมีองค์แปดนี้ทั่วไปหมด ในพระบาลีในพระสูตรทั้งหลาย แต่ก็มีไม่น้อยเหมือนกัน ที่พระพุทธเจ้าไม่ตรัสถึงอริยมรรคมีองค์แปด แต่ตรัสด้วยคำสั้นๆ ว่า สมโถจะ วิปัสสนา จะ เท่านี้ มีเท่านี้, ไม่ได้ตรัสถึงอริยมรรคมีองค์แปดอย่าง แปดอย่างที่ท่องกันนี้. ท่าน ตรัสถึงสมโถจะ วิปัสสนา จะ คือสมาธิและปัญญา แทนตรัสว่าอริยมรรคมีองค์แปด, นี่เป็นเครื่องแสดงว่า เพียงแต่ได้ยิน ได้ฟังเรื่องอริยมรรคมีองค์แปด ยังไม่พอ, มันต้องมาทำให้เป็นสมณะและวิปัสสนา ก็เป็นสมาธิและปัญญา.

แต่ว่าเรื่อง สมภาติ และ บัญญา นั้น มัน มีธรรม-
 ชาติมีความลับของมัน อยู่ที่ว่า มันเกิดขึ้นมาได้ มัน มี
 ขึ้นมาได้ตามธรรมชาติ ตามธรรมดา, ไม่ได้ไปนั่งทำ
 วิปัสสนาอย่างหลับหลับตา นั่นก็ได้เหมือนกัน เรียกว่า
 วิปัสสนาตามธรรมชาติ แต่มันยากที่จะเป็นได้. ท่านก็รู้
 วิธีที่ไปนั่งเข้าแล้วทำสมาธิอย่างนั้น ๆ อย่างนั้น แล้วทำ
 วิปัสสนาคืออย่างนั้น ๆ, สำเร็จประโยชน์ครบถ้วนเป็นสมาธิ
 และวิปัสสนา, นี่มันจึงจะสำเร็จประโยชน์ได้แท้จริง. จะ
 แอกล้างง่าย ๆ ตามแบบของธรรมชาตินั้น มันหายากและเป็น
 ไปได้ยาก แล้วมันจะไม่ได้แก่ทุกคน, เราจึงต้องจัดระเบียบ-
 ทำสมาธิวิปัสสนาโดยเฉพาะ ซึ่งในครั้งพุทธกาลก็มี ภิกษุ
 หรือผู้ที่ต้องการจะดับทุกข์ ก็ทำสมาธิวิปัสสนาตามแบบของ
 สมาธิวิปัสสนานี้ก็มีมาก มีมากเหมือนกัน.

ทำสมาธิวิปัสสนาครบแล้ว อริยมรรคมีองค์
 แปดมัน พลอยครบ ไปด้วยในตัว, สำคัญอยู่ที่ สัมมาทิฏฐิ
 สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ที่มันทำยาก ที่ต้องทำโดยเฉพาะ.
 สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว วายาโมนี้
 เป็นไปได้ง่าย หรือว่าตามธรรมชาติ มันก็มีได้ง่าย, นอก

พุทธศาสนานั่นก็มี. พวกอื่นเขาก็มี สัมมาวาจา สัมมา
กัมมันโต โดยง่ายหรือโดยปกติ, ต้องไปทำเต็มให้ครบถ้วนที่
สัมมาสมาธิ โดยเฉพาะ. **สัมมาสติ** ระวังไว้ด้วยสัมมา
วายามะ แล้วก็ **นำอยู่ด้วยสัมมาทิฏฐิ**, นี่สมถะ จะ วิปัสสนา
จะ, คำสั้น ๆ มันหมายความอย่างนี้.

ถ้าว่า **ทำสมาธิ สมถะวิปัสสนา**นี้ เป็นปฏิจสุมุ
บาทชัดเจน ๆ, แม้จะเป็นปฏิจสุมุบาทที่ละเอียดในชั้น
ปรมาณู มันก็เห็นได้ ก็เห็นได้ด้วยอำนาจของสมถะและวิปัส
สนา. **ขอให้ใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์ของพระพุทธเจ้า**
คือสมถะและวิปัสสนา ก็จะมองเห็นปรมาณู เข้าใจปรมาณู
เหมือนที่เครื่องมือของนักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันเขามี เขารู้
เขาเห็นเขาจัดการได้. เขาทำระเบิดปรมาณูระเบิดนิวเคลียร์
ได้ เพราะเขารู้เรื่องนี้, แต่ว่าเขาไม่ทำไปในทางที่จะดับทุกข์.
เราก็มีเครื่องมือคือสมาธิและวิปัสสนา เห็นตัวปฏิจสุมุ
บาทให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง แล้วเราก็เห็นพระพุทธเจ้าชัดเจน
แจ่มแจ้ง ในการเห็นปฏิจสุมุบาทนั่นเอง.

นี่ขอให้จำไว้เป็นหลัก เห็นปฏิจสุมุบาทมาก
หรือน้อยเท่าไร ก็เห็นพระพุทธเจ้ามากหรือน้อยเท่านั้น
แหละ, ให้เห็นเถอะ. ฉะนั้นจึงมาศึกษากันในข้อที่ว่า
เกิดขึ้น—ดับลง ตามกฎของธรรมชาติ, อาศัยกันและกัน
เกิดขึ้น อาศัยกันและกันดับลง ทั้งที่เป็นประเภทรูปและ
เป็นประเภทนาမ် คือทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ.

ด้านรูปด้านร่างกายก็มีส่วนเล็กส่วนปริมาณที่มันเป็นส่วน
ส่วนวัตถุ ประกอบกันขึ้นเป็นทางร่างกาย, ส่วนจิตนี้มีภาษา
อื่นเรียก ไม่ได้เรียกเป็นปริมาณเหมือนอย่างภาษาวัตถุ, แต่
มันก็มีลักษณะคล้ายกันแหละ คือจะเป็นส่วนเดียวโดดๆ
ไม่ได้ มันต้องหลายส่วนประกอบกัน อาศัยกันตามลำดับ
เกิดขึ้น อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันเกิดขึ้น, อย่างนี้เขาเรียก
ว่าสังขาร คือการปรุงแต่ง, คำว่าสังขารแปลว่าการปรุง-
แต่งโดยเฉพาะ, จะแปลว่าสิ่งที่ปรุงแต่งก็ได้ สิ่งที่ถูกปรุง
แต่งก็ได้ ขอให้มันมีการปรุงแต่งก็แล้วกัน เพราะว่า การ
ที่อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลงนั้น เป็นอาการของ
การปรุงแต่ง.

ต้องรู้จักสังขารให้ตีจนควบคุมได้ จนหยุดการ
 ปรุงแต่งเสียได้, เตสํ วูปสมิ สุขิ หยุดการปรุงแต่งเสียได้
 เป็นสุขอย่างยิ่ง ที่พระสวดที่ป่าช้า ไม่รู้ก็ร้อยครั้งก็พันครั้ง
 ได้ยินกันจนหูตื้นแล้วก็ไม่รู้กันว่า เตสํ วูปสะโมสุโข นั้น
 หมายความว่าอะไร, ก็มารู้เสียบ้างว่า เห็นว่าหยุด ๆ หยุด
 สังขาร หยุดการปรุงแต่งนั้นแหละ มันหยุดอาศัยกันเกิดขึ้น
 หยุดอาศัยกันดับลง, มันไม่เกิดขึ้น มันไม่ดับลง คือไม่ปรุง-
 แต่ง, นั้นแหละต้องมีความรู้สึกในระดับสมณะหรือวิปัสสนาที่
 สูงสุด.

พระพุทธเจ้าท่านก็ได้ตรัสไว้แล้วว่า สมโถจะ วิปัสสนา
 จะ มีแล้วจะเห็นปฏิจสมุปบาทอย่างลึกซึ้ง ละเอียดลเอียดที่สุด
 แล้วก็ ควบคุมได้ ไม่เสียเปล่า, เห็นปฏิจสมุปบาทคือเห็น
 ธรรมะ เห็นธรรมะคือเห็นพระพุทธองค์.

อาตมาจึงขอร้องกันง่ายๆ ง่ายๆว่า จงฝึกหัดดูไป
 ทุกที่ทุกหนทุกแห่ง และ ดูให้ลึก ให้เห็นว่าในนั้นมันมี
 การอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง; แม้จะไม่มีชีวิต
 อย่างก้อนหินก้อนนี้ มันมีปริมาณมีอะไรของมันที่ประกอบกัน

ขึ้น แล้วมันก็เปลี่ยนแปลงหัวนี้ไว้อยู่เสมอ แม้จะไม่มาก เหมือนกับสิ่งที่มีชีวิต, ถ้ามีชีวิตมันขึ้นไปมาก เป็นไปเร็ว เป็นไปอย่างน่ากลัว แต่แม้จะไม่มีชีวิต มันก็ยังมีความที่เปลี่ยนแปลงอยู่ มีอาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง.

ให้ทำความเข้าใจร่วมมือกันกับนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายในโลก ช่วยชี้แจงให้เห็นอาการที่มันอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลงอยู่เสมอ, พวกที่เขาแยกปริมาณได้ เอาไปทำระเบิดปรมาณู ยิ่งเห็นชัดในฝ่ายวัตถุ ในฝ่ายจิตใจนี้ต้องว่ากันฝ่ายจิตใจ.

ชีวิตเป็นทุกข์ มันมีทั้งเรื่องวัตถุและเรื่องจิตใจ,
 ชีวิตร่างกายของคนเรา **มีทั้งเรื่องวัตถุและเรื่องจิตใจ.**
ต้องรู้ครบทั้งเรื่องวัตถุและจิตใจ เขาตั้งแต่ว่ามันเกิดผสมกันในท้องมารดา ระหว่างไข่กับระหว่างเชื้อบิดา มันก็อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันเกิดขึ้น, อาศัยกันเกิดขึ้น ทุก ๆ อนุทุกอะไร จนเกิดเป็นตัวเด็ก เป็นตัวทารก โทกลอดออกมา, มันมีอาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลงในส่วนดับ, ในส่วนเกิด

ก็เกิด ในส่วนคับก็คับ เพราะมันต้องคับก่อนมันจึงจะเกิด
อันใหม่ได้, ไม่คับอันเก่า มันเกิดอันใหม่ไม่ได้. ฉะนั้น
อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันเกิดขึ้น มันต้องมีการดับลง
แทรกอยู่ในนั้นด้วยเสมอไป.

เอาละ, เรื่องวัตถุล้วน ๆ เช่นเรื่องก้อนหินนี้ ไม่ต้อง
ไปเรียนก็ได้, แต่เรื่องที่มีจิตใจอยู่ด้วยคือเรื่องของคนที่
ชีวิตเป็น ๆ แม้แต่เรื่องของสัตว์ไตรภพก็ได้, นี่ต้องรู้ให้
ดีว่าอาศัยกันเกิดขึ้นอย่างไร อาศัยกันดับลงอย่างไร จน
มันเกิดเป็นชีวิตขึ้นมา, เกิดเป็นอายตนะภายใน, เป็น
ระบบประสาทสำหรับรับรู้ทางอายตนะชั้นมานัส, อาศัยกันเกิด
ขึ้น, แล้วต่อไปมันจะมีผัสสะ มีเวทนา ตัณหา อุปาทาน
ก็อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันเกิดขึ้น.

แต่มันมีการดับไปแห่งสิ่งที่ต้องดับไปก่อน
แล้วสิ่งใหม่จึงมีโอกาสเกิดขึ้น, ไม่อย่างนั้นมันจะเอาที่ตรง
ไหนมาเกิดขึ้น, แต่มันคู่กันไป แผละ เรื่องเกิดแล้วดับ
เกิดแล้วดับ, มันดับแล้วมันเกิดมากออกไป, ไกลออกไป,

แปลกออกไป, มันจึงเป็นของแปลกประหลาดสมบูรณ์มาในที่สุด.

อย่างที่เรารู้จักกันว่า เป็นคน ๆ หนึ่งนี้ มันสมบูรณ์ที่สุดสำหรับจะให้เป็นอย่างนี้ ในตัวคน ๆ หนึ่ง, ไปดูเถอะ ดูที่ส่วนไหนก็ตาม มันมีอาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, ดูที่ผม ดูที่ขน ดูที่เล็บ ที่ฟัน ที่หนัง ที่เนื้อ ที่เลือด ที่น้ำหนอง ที่กระดูก, ที่อะไรทุกอย่างในส่วนในแต่ละส่วนนั้นมี อาศัยกันเกิดขึ้น อาศัยกันดับลง, อาศัยกันเกิดขึ้นอาศัยกันดับลง, เห็นให้หมดของทุกส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์. แล้วก็ไปดูฝ่ายจิตใจคือผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน นั้นฝ่ายจิตใจ.

เห็นปฏิจาสมุปบาท ครอบถ้วน ทั้งฝ่ายรูปและฝ่ายนาม, คือทั้งฝ่ายกายและทั้งฝ่ายใจ ที่นี้จะมีประโยชน์ อย่างน้อยก็ ไม่เห็นเป็นของแปลก ไม่รัก ไม่เกลียดอะไรกับมัน มันธรรมดา, แล้วมันจะทำให้เกิดอาการเป็นทุกข์ขึ้นมากก็ไม่เป็นทุกข์ จัดการก็ได้ ป้องกันก็ได้. ที่เป็นเรื่องทางจิตใจก็ป้องกันได้ ตามเรื่องของธรรมะที่พระพุทธเจ้าท่านได้สอนไว้

อย่างไร, มีสติควบคุมผัสสะอย่างไร, ควบคุมเวทนา ตัณหา
 อุปาทานอย่างไร ก็ควบคุมได้ แล้วก็ไม่มีทุกข์. **เมื่อ**
ควบคุมกระแสปฏิบัติสมบูรณ์ได้แบบนี้ มันไม่มีทุกข์,
 ฉะนั้น การเห็นปฏิจสุมุบาทจึงมีประโยชน์ที่สุด **จน**
พระองค์ตรัสว่า เห็นปฏิจสุมุบาท แล้วก็เห็นธรรมะ เห็น
ธรรมะก็เห็นเรตถาคต.

นี่ อาตมาขออธิบายเพิ่มเติม จากที่อธิบายแล้วเมื่อ
 ตอนเย็นที่บนภูเขา เรื่องเห็นพระพุทธเจ้าชนิดนี้ พระพุทธ-
 เจ้าชนิดนี้ **พระพุทธเจ้าคือธรรมะ, พระพุทธเจ้าคือ**
ปฏิจสุมุบาท ที่จะได้เห็นได้ทั่วไปในที่ทุกหนทุกแห่ง
 เอาแต่เพียงว่า ทุกชุมชนของร่างกายทั่วไปก็พอ ทุก ๆ ปริมาณ
 มันจะเกินไป จะเก่งเกินไ้ไปน้, เอาว่าทุก ๆ ชุมชน เหลือไป
 ที่ไหน เห็นที่ต้นไม้ต้นไ้ก็ทุกชุมชนของมัน, สัตว์เดรัจฉาน
 ก็ทุกชุมชนของมัน, มนุษย์ก็ทุกชุมชนของมัน, คือทั่วไปทั้ง
 ทั่ว เก่งจริงก็เห็นหมดทุกสิ่งทุกอย่างในสากลจักรวาล เห็นพระ
 พุทธเจ้าเต็มไปหมด.

พูดให้มันเตลิดเลยไปอย่างพวกนิกายเซนเขาพูด แม้
 ในของสกปรก ในกองสิ่งสกปรกก็มีอาการอย่างเดียวกัน^๕ แล้วเขาก็พูดตามอิสระว่าในของสกปรกก็มีพระพุทธเจ้านะ เรา
 ไม่กล้าพูดดอก เพราะเรามันยึดถือ, พูดแล้วถูกตำด้วย. มา
 เป็นอิสระกันเสียทีว่า พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุก ๆ ปรมาณู ใน
 ทุกชุมชน เหลือบตาไปทางไหนดูอะไร เห็นต้นไม้มันก็ยิ่งง่าย
 เพราะมันมีชีวิต, เห็นสุนัขก็เห็นง่ายมันมีชีวิต. แต่ถ้าเห็น
 ในก้อนหินในโตะในแก้อัน^{๕๕} มันก็ยิ่งเห็นยาก แต่ถ้าเรียนกัน
 โดยเฉพาะมันก็เห็นเหมือนกัน เพราะมันมีปรมาณูมีอะไรที่
 เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยในนั้น.

นักวิทยาศาสตร์อาจจะเห็นพระพุทธเจ้าเต็มไป
 อากาศ ไม่มีที่ว่าง, อากาศเกิดขึ้นดับลงของอากาศ. ใน
 อากาศ ที่ว่าไม่เห็นอะไร ก็มีธาตุ อ็อกซิเจน ไฮโดรเจน อะไร
 ก็ไม่รู้, มันก็มีธาตุ. ในแต่ละธาตุก็มีปรมาณู, แล้วก็มีอาการ
 ของปฏิจัสมุปบาท ถ้าเขาใช้วิธีนี้ดูกันแล้ว เขาจะเห็นพระ-
 พุทธเจ้าเต็มไปหมด เต็มไปหมด เต็มอัดไปหมด อาการของ
 ปฏิจัสมุปบาท. ที่นี้ มันก็เหลืออยู่แต่ว่า เขาจะใช้ประ-
 โยชน์ได้อย่างไร ในการที่เขาเห็นปฏิจัสมุปบาทของ

ปรมาณู, เขาจะเอาไปทำระเบิดปรมาณู หรือว่าเขาจะเอามา
 ทำเป็นความรู้ ความคุมจิตใจ ให้มันถูกต้อง อย่าให้มันเกิด
 เป็นทุกข์ขึ้นมา. ความรู้มันแล้วแต่จะเอาไปใช้ทางไหน, ที่ถูก
 ที่ควร เอามาใช้เพื่อดับทุกข์ รู้กันมาก รู้ชัดเจน จนรู้จัก
 ควบคุม อย่าให้เป็นทุกข์ อย่าให้เกิดทุกข์ ควบคุมกระแส
 แห่งปัจจุจสมุปปาท ทั้งเกิดและดับให้ถูกต้อง อย่าให้เกิดความ
 ทุกข์ขึ้นมา.

เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว จะไม่ให้เรียกว่า เห็นพระ-
 พุทธเจ้าอย่างไรงั้น, เป็นพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าพระพุทธเจ้า คือ
 สอนอยู่ด้วยการเห็นนั้นแหละ ปฏิบัติไม่ให้ทุกข์เกิดขึ้นมา.
 สิ่งใดแสดงอาการอย่างนั้นอยู่ สิ่งนั้นเป็นพระพุทธเจ้า, เป็น
 ปรมาณู เป็นอนุตัวไหนก็ตาม มันแสดงอาการอย่างนั้นอยู่
 แล้วมีพระพุทธเจ้าอยู่ที่นั่น, มีพระพุทธเจ้าอยู่ ที่สิ่งที่แสดง
 ให้เห็นปัจจุจสมุปปาท เห็นปัจจุจสมุปปาทที่อะไร ที่นั่น
 มีพระพุทธเจ้า คือสิ่งที่แสดงอาการของปัจจุจสมุปปาท.

พระพุทธเจ้าองค์นี้ไม่ต้องประสูติ ไม่ต้องตรัสรู้ ไม่
 ต้องนิพพาน, ไม่ต้องเป็นลูกคนนั้นเป็นหลานคนนั้น อยู่เมื่อง

นน้อยเมืองนี้ ครอบเมืองที่นั่น ไม่ต้อง ๆ. พระพุทธเจ้า
องค์นี้ คือกฎของปฏิจาสุมุบาท, พระพุทธเจ้าองค์นี้รับ
เห็นกันเกิด.

คำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ต้องการให้เห็นอย่างนี้ ท่าน
ว่าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา, ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม
ผู้ใดเห็นปฏิจาสุมุบาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ไม่ค่อยเคยได้ยิน
ใช่ไหม, โยมทั้งหลายเหล่านี้ไม่เคยได้ยินประโยคนี้ ใช่ไหม?
ประโยคที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ใดเห็นปฏิจาสุมุบาท ผู้นั้น
เห็นธรรม ไม่เคยได้ยิน ดอก เพราะมันมีน้อย. แต่ที่ว่า
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม
ค่อยมีมากหน่อย มีกล่าวไว้ในที่หลาย ๆ แห่ง และสะกูดตา
มากกว่า.

เอาละ เป็นอันว่า เห็นธรรมคือเห็นพระพุทธเจ้า,
เห็นปฏิจาสุมุบาทคือเห็นธรรม, ขอให้เห็นปฏิจาสุมุบาท
โดยแท้จริง. เอาอะไรที่มีชีวิตมาวางไว้ตรงหน้าสักอย่างหนึ่ง
แล้วก็ดูว่ามันมีอาการแห่งปฏิจาสุมุบาทอย่างไร, พุดหยาบ
กาย เอาหมาเฝ้ามาสักตัวหนึ่งมานั่งดู นั่งดู จนมันเฝ้าหายไป

ก็จะเห็นปฏิจสมุปบาท, หรือว่าปลุกต้นไม้ขึ้นมาในกระถาง
สักต้นหนึ่ง แล้วก็นั่งดู ๆ ๆ จนมันเติบโต ใหญ่โตเป็นต้นไม้
สมบูรณ์ ก็เห็นปฏิจสมุปบาท อากา^๕รที่มันเกิดขึ้น อากา^๕ร
ที่มันดับลง.

เห็นปฏิจสมุปบาทเกิด เห็นธรรมะแท้จริง,
ธรรมะเรื่องเกิดทุกข์และดับทุกข์, เห็นธรรมะที่แท้จริง
คือเห็นพระพุทธเจ้า, ได้ยินพระพุทธเจ้า, ได้นั่งใกล้
พระพุทธเจ้า ได้รับคำสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าโดยตรง
ก็ดับทุกข์ได้.

คนที่เกิดอยู่ในอินเดีย พ้องสมัยกับพระพุทธเจ้า
จำนวนมาก ไม่เห็นอย่าง^๕นี้ เขาเห็นพระพุทธเจ้าเป็นคน
ธรรมดาเป็นนักรบวชคนหนึ่ง ถ้าทำอะไรขัดขวางกับประโยชน์
ของเขา เขาก็โกรธก็เกลียด ก็ตำ^๕พระพุทธเจ้าว่า ตีแต่ทำให้
คนเป็นหม้าย, พระพุทธเจ้าตีแต่ทำให้คนเป็นหม้าย, เอาผู้ชาย
ไปบวชเสียหมด ผู้หญิงก็เป็นหม้าย. นี่พระพุทธเจ้ากลับ
ถูกตำอย่าง^๕นี้ แล้วคนพวกนั้นจะเรียกว่^๕ เห็นพระพุทธเจ้าได้

อย่างไรเล่า, เขาเกลียดพระพุทธเจ้าอยู่อย่างนี้, โดยเฉพาะ
ผู้หญิงที่ผิวของเขาไปวชเสีย เขาก็ต้องเกลียดพระพุทธเจ้า.

เอา เป็นอันว่าเรามีพระพุทธเจ้ากันหลายชั้น, พระ
พุทธเจ้าที่เป็นลูกพระเจ้าสุทโธทนะ พระนางมายา เกิด
เมืองกบิลพัสดุ์, มีพระชายา มีลูกมีหลาน ออกบวช ตรัสรู้
สอนอยู่ แล้วก็นิพพาน แล้วก็เผลอแล้ว, นี่ก็พระพุทธ-
เจ้าองค์หนึ่ง ชนิดหนึ่ง, เป็นเรื่องข้างนอกที่สุด เห็นได้ด้วย
ตาธรรมดา, เห็นแล้วไม่รู้จัก เห็นแล้วโกรธก็ได้ เห็นแล้ว
รักก็ได้.

แล้วต่อมาก็เข้าไป ในร่างนั้นแหละ ก็จะเห็น
ว่ามีจิต มีจิตที่รู้อะไร ตรัสรู้อะไรเรื่องดับทุกข์ได้, พระ
พุทธเจ้านั้นเป็นจิต จิตของท่าน แล้วจิตนั้นมันรู้อะไร จิต
นั้นมันรู้อะไร จิตนั้นมันรู้ธรรมะ ธรรมะที่ดับทุกข์ได้, พระ
พุทธเจ้าที่จิตก็ได้.

แล้วเลื่อนมาเป็น พระพุทธเจ้าที่ธรรมะ คือความรู
รู้ว่าดับทุกข์อย่างไร นี่ก็เป็น พระพุทธเจ้าอยู่ที่ธรรมะ.
ให้ละเอียดขึ้น มาก พระพุทธเจ้าอยู่ที่อาการของปฏิจ-

สมุปบาท เกิดขึ้นคับลง เกิดขึ้นคับลง พระพุทธเจ้าก็มาอยู่
ที่อาคารของปฏิจสมุปบาท.

นี่ คำบรรยายที่ต้องขออธิบายเพิ่มเติม จากที่พูดกัน
ตอนเย็นบนภูเขา จะมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ก็ไปคิด
เอาเองเถอะ. อตมาเห็นว่า มีประโยชน์ที่สุด จำเป็นที่สุดที่
จะต้องรู้, **ขอให้รู้จักพระพุทธเจ้าชั้นนี้ ชั้นลึกที่สุด** ที่
มีอยู่ทั่วไปในทุกแห่งทุกหน, พระพุทธเจ้าองค์นี้มีอยู่ทั่วไป
ทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่มีใครเห็นทุกหนทุกแห่งด้วยเหมือนกัน
เพราะไม่มีปัญญา เพราะไม่มีสมณะและวิปัสสนา.

เอาละ, ต่อไปนี้ ขอชักชวนว่า รีบฝึกฝนสมณะและ
วิปัสสนากันเสียบ้าง ให้จิตใจเฉียบแหลมฉลาด จนมองเห็น
พระพุทธเจ้าชนิดนี้ ว่ามีอยู่เต็มไปทั่วทุกหัวระแหงจริงๆ
ก็ไม่เสียทีที่เป็นพุทธบริษัท, นี่คือเรื่องที่ต้องการจะพูดขยาย
ความออกไป.

เอา, ทีนี้ก็ถึงเรื่องถัดมาอีก ก็คือเรื่อง **ขอชักชวน
วิงวอน อ้อนวอน** ชักชวนท่านทั้งหลาย มาช่วยกันศึกษา
ให้รู้จริง ปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์, แล้วก็ช่วยกัน

เผยแผ่ เผยแพร่ความรู้อันประเสริฐนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์
ให้ทั่วไปทั้งโลก.

อาตมาใช้คำว่าให้ทั่วไปทั้งโลกนะ ไม่ได้ใช้คำว่า
ทุกคนในโลก ทุกคนในโลกรู้ไม่ได้หรอก, แต่ว่าใครควรจะ
รู้ให้รู้ ใครควรจะรู้ให้มันรู้ ให้รู้ ทั่วไปทั้งโลก แม้จะไม่
ทุกคน, แต่ให้ทุกคนที่มันควรจะรู้ รู้ไปทั้งโลก ช่วยกัน
เผยแผ่ธรรมะนี้ ให้รู้กันทั้งโลก.

พูดอย่างที่เคยพูดมาแล้ว บางคนก็ได้ยินบางคนก็
ไม่ได้ยินนะ พูดว่า มาเป็นพุทธทาสกันทุกคนเถิด, พวก
ที่สวดทำวัตรเย็นทุกวัน ๆ นั้น. ขอให้ เป็นความจริงขึ้น
มาบ้างเถิด สวดพุทธสัทสัง นียาเทมิ สรรวิญชิวัตถุจิตัง อยู่
ทุกเย็น ๆ แต่มันพูดแต่ปาก, ไม่เป็นพุทธทาส. นี่ ขอให้
เป็นพุทธทาส กันทุกคน ๆ ที่สวดทำวัตรเย็น กันอยู่ทุก
คน, ที่ว่ารับใช้พระพุทเจ้า เปิดเผย อบรมตัวเองแล้ว
สั่งสอนให้คนทั้งหลาย ให้รู้ อย่างเดียวกันกับที่พระพุท
เจ้าท่านประสงค์จะให้รู้, มาเป็นพุทธทาสกันทุกคนเถิด

คนละไม้คนละมือ แม้ว่าไม่เหมือนกัน ไม่อย่างเดียวกัน แต่
มันรวมกันได้ ทำให้คนรู้ธรรมะไปทั่วโลกนั้น.

นี่คือความประสงค์สืบเนื่องต่อไปจากที่รู้จัก
พระพุทธเจ้าทุกหนทุกแห่ง แล้วก็มาช่วยกันชี้แจง ให้
เพื่อนมนุษย์ของเรา รู้จักพระพุทธเจ้าองค์นี้ ในระดับนี้ ใน
ลักษณะนี้ ทั่วไปทั้งโลก, ทั้งโลกจะดับทุกข์ได้ ทั้งโลกจะดับ
ทุกข์ได้.

ทั้งโลกจะเลิกยึดถือว่าตัวตนเสียได้ เห็นแต่
เป็นเพียงอาการของปฏิจจสมุปบาท เลิกตัวตนเสียได้ มัน
ก็ไม่เห็นแก่ตน, ไม่เห็นแก่ตน ไม่มีความเห็นแก่ตน ไม่มี
ความเห็นแก่ตน มันก็ไม่มีกิเลสใดๆ, ไม่มีกิเลสใดๆ.

ไม่มีกิเลสใดๆก็ไม่เบียดเบียนตนเองด้วย, ไม่
เบียดเบียนผู้อื่นด้วย, เมื่อไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง ไม่เบียด
เบียนทั้งผู้อื่น โลกนี้ก็ถึงที่สุด ประเสริฐที่สุด วิเศษที่สุด
ไม่มีความทุกข์เลย, เป็นโลกของพระศรีอาริยมตตรัย มีแต่
ความเยือกเย็นเป็นสุข ไม่มีคู่แข่งต่อสู้กัน, มีแต่ทุกคนเป็น
เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน, ไม่มีนายทุนไม่มีชน

กรรมาชีพ, พุดอย่างนี้ก็จะพอแล้ว มีแต่เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ
ตายด้วยกัน.

อย่าอยู่อย่างมีมึงมีกูกันเลย, แม้แต่ในบ้านเล็กๆ
ในครอบครัวนี้ก็อย่ามีมึงมีกู, มีแต่เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วย
กัน, โลกนี้ก็มีสันติภาพถึงที่สุด. ไม่มีอะไรนอกจากสันติ-
ภาพ ก็คือนิพพาน นั่นแหละ, ไม่มีกิเลส ไม่มีความร้อน
ไม่มีความทุกข์ มันก็คือนิพพานนั่นแหละ. ทำให้นิพพาน
เต็มไปทั่วทุกหัวระแหง ทุกคนอยู่กับนิพพาน เพราะรู้ความ
จริงถึงที่สุด ควบคุมความทุกข์ได้; ควบคุมไม่ให้เกิดความ
ทุกข์ได้, ไม่เกิดความทุกข์ ก็มีแต่ นิพพาน, ช่วยกันสร้างให้
โลกนี้เต็มไปด้วยความสงบสุข หรือนิพพาน.

นี่ คือความปรารถนา ความหวัง, ขอร้องท่านทั้ง
หลาย ชักชวนท่านทั้งหลายให้พิจารณา ให้แก้ปัญหของ
ตนให้หมด ไม่มีความทุกข์, แล้วก็ช่วยแก้ ช่วยเหลือผู้อื่น
ให้ผู้อื่นได้รับอย่างเดียวกัน. เราคบทุกข์ได้เท่าไร ก็สั่งสอน
ช่วยเหลือผู้อื่นให้คบทุกข์ได้เท่านั้น, สอนมากกว่านั้นมันสอน

ไม่ได้ด็อก แต่สอนได้เท่าที่เราดับทุกข์ได้แล้วเท่าไร, ^๕คือ
 ความปรารถนา.

บิ^๕พบกัน^๕ในโอกาสเท่า^๕นี้ พุ^๕ต^๕กัน^๕ได้^๕เพียง^๕เท่า^๕นี้ แต่
 ก็เยอะเยอะก็ถมเถไป, พุ^๕ต^๕กัน^๕ได้^๕เพียง^๕เท่า^๕นี้ก็^๕มาก^๕มา^๕ย^๕อยู่. ขอ
 ให้^๕เอา^๕ไป^๕ปฏิบัติ^๕ให้^๕ได้, ปฏิ^๕บัติ^๕ให้^๕ได้, ร่วม^๕มือ^๕กัน^๕ช่วย^๕เหลือ^๕
 กัน^๕ปฏิบัติ^๕ให้^๕ได้. แล้ว^๕อย่า^๕ลื^๕ม^๕ว่า ช่วย^๕กัน^๕เผย^๕แผ่^๕ธรรม^๕,
 เผย^๕แผ่^๕พุ^๕ท^๕ศา^๕ส^๕นา **ไม่^๕ต้อง^๕รอ^๕ว่า^๕ให้^๕เป็น^๕อร^๕ห^๕น^๕ต์^๕เสีย^๕ก่อน**
จึง^๕ค่อย^๕สอน, ไม่^๕จำ^๕เป็น^๕, **ตัว^๕เอง^๕ทำ^๕ได้^๕เท่า^๕ไร^๕ก็^๕สอน^๕ผู้^๕อื่น**
ได้^๕เท่า^๕นั้น.

พระ^๕พุ^๕ท^๕เจ้า^๕ไป^๕ร^๕ด^๕สาว^๕ก^๕จ^๕ำ^๕น^๕ว^๕น^๕ห^๕น^๕ึ่ง ^๕หล^๕าย^๕สิ^๕บ^๕ค^๕น ^๕เร^๕ีย^๕ก
 ว่า^๕ภ^๕ท^๕ว^๕ค^๕ค^๕ิ^๕ย^๕ ไม่^๕ทัน^๕เป็น^๕พระ^๕อร^๕ห^๕น^๕ต์^๕ด^๕อก ^๕ท่าน^๕ก็^๕ส่ง^๕ออก^๕ไป
 เผย^๕แผ่^๕พุ^๕ท^๕ศา^๕ส^๕นา^๕แล้ว ^๕นี้^๕เป็น^๕เค^๕ร^๕อง^๕ย^๕ิน^๕ย^๕ัน^๕ว่า, ^๕ไม่^๕ต้อง^๕รอ^๕ให้
 เป็น^๕พระ^๕อร^๕ห^๕น^๕ต์^๕จึง^๕ค่อย^๕สอน, **ดับ^๕ทุก^๕ข์^๕ได้^๕เท่า^๕ไร^๕ก็^๕สอน^๕ได้**
เท่า^๕นั้น^๕แหละ, ดับ^๕ทุก^๕ข์^๕ได้^๕น^๕ิด^๕หนึ่ง ^๕ก็^๕สอน^๕ได้^๕น^๕ิด^๕หนึ่ง. ขอ
 ให้^๕มี^๕แ^๕ก^๕ใจ^๕ช่วย^๕เหลือ^๕เพ^๕ื่อ^๕น^๕น^๕ุ^๕ช^๕ย^๕ ^๕เม^๕ต^๕ตา^๕กร^๕ุ^๕ณา^๕ที่^๕แท้^๕จ^๕ริง^๕มัน^๕อยู่
 ที่^๕ตรง^๕นี้ ^๕คือ^๕ช่วย^๕ให้^๕เขา^๕ดับ^๕ทุก^๕ข์ ^๕เม^๕ต^๕ตา^๕กร^๕ุ^๕ณา^๕ที่^๕แท้^๕จ^๕ริง ^๕นอก
 จาก^๕น^๕มัน^๕มี^๕เม^๕ต^๕ตา^๕เอา^๕หน้า ^๕เม^๕ต^๕ตา^๕เล่น^๕ละ^๕คร ^๕เม^๕ต^๕ตา^๕อะ^๕ไร^๕ก็

ไม่รู้ บ่่วยการ. เมตตาทจริงช่วยเพื่อนคับทุกข์ได้ เท่าที่เรา
คับทุกข์ได้แล้ว, นี่คือเมตตาทจริง.

เอาละเรื่องที่จะพูดก็มีเท่านั้น ตอนนมเท่านั้น ขอ
ให้รู้จักพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง คืออาการ
แห่งปฏิจัสสมุปบาท เห็นแล้วคับทุกข์ได้, แล้วก็ช่วย
เหลือเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายให้เห็นด้วย แล้วก็คับทุกข์ได้ ก็
เป็นสาวกที่ซื่อสัตย์ต่อพระพุทธเจ้า, เป็นพุทธทาสได้ด้วย
กันทุกคน ๆ ๆ, ถ้าว่าตั้งใจทำจริง ถ้ามันเสียสละจริงเอาจริง.

นี่คือเรื่องที่เราเห็นว่าประโยชน์ที่สุด มีค่าที่สุด ดีที่สุด.
ถ้าท่านทั้งหลายได้รู้ ได้เข้าใจ ได้รับเอาไป ก็เรียกว่าได้รับสิ่ง
ที่มีค่าที่สุด หรือคุ้มค่าเกินค่าในการที่มาทำอาสาฬหบูชาจากที่
ไกล อดหลับอดนอนลำบาก เปลืองเงิน เปลืองเวลา เปลือง
เรี่ยวเปลืองแรงหลาย ๆ อย่าง แต่ได้ผลเกินค่า, ฉะนั้นขอให้
สนใจ.

อาตมาก็ขอยุติการบรรยายธรรมเทศนาตอนแรกนี้ ไว้
แต่เพียงเท่านี้ ขอให้คิดให้หนักให้เอามาวิพากษ์วิจารณ์ มา
อภิปรายกัน จะแย้งก็ได้ จะไม่เชื่อก็ได้ จะแย้งก็ได้ เอามา

พูดจากัน, แม้แต่จะเชื่อก็ต้องเอาไปคิดไปนึก ไม่ใช่ว่าเชื่อแล้ว
มันจะมีประโยชน์ ต้องไปคิดให้แจ่มแจ้ง แล้วก็ไปปฏิบัติ
ปฏิบัติแล้ว ได้ผลของการปฏิบัติ; ขอให้เป็นอย่างนี้ และ
ให้มากยิ่งขึ้นทุกปี มากยิ่งขึ้นทุกปี.

ขอให้ได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าพระองค์จริง ยิ่ง
ขึ้นไป จากพระพุทธเจ้าอย่างบุคคล, มาถึงพระพุทธเจ้า
อย่างธรรมะทั่วไป, จากพระพุทธเจ้าอย่างธรรมะทั่วไป
แล้วก็มาถึงพระพุทธเจ้าอย่างที่เรียกว่าอาการของปฏิจ
สมุพบาพ ที่แสดงอยู่ทั่วทุกหัวระแหง. เราได้อยู่ในท่าม
กลางพระพุทธเจ้าทุกชุมชน, ตัวเราทุกชุมชนมีพระพุทธเจ้า
แสดงธรรมอยู่.

เอาละ ขอยุติการบรรยายตอนนีไว้เพียงเท่านี้.

สนทนากับพระเจ้า

บางเวลา สนทนา กับพระเจ้า
ท่านคอยเฝ้า ดูโลก อันโยกไหว
ด้วยขันติ เมตตา ปรานีไป
เท่าไรเท่าไร สัตว์โลก ยังโยกโคลง

เพราะเราจัด ด้วยวัด— ฤๅนิยาม
เกิดระทม ทุกข์ร้าย กว่าตายโงง
ตายทั้งเป็น เหมือนว่าเล่น ทุกชั่วโมง
ยิ่งกว่าตาย ใส่โลง ซึ่งครั้งเดียว

ทำอะไร ก็ยังไม่ มองเห็นทาง
จะเลิกล้าง หมดสิ่ง นำหวาดเสียว
เมื่อศีลธรรม กลับผัน มาทันเทียม
โลกจะเกี่ยว ก่อสุข ยุคศรีอารีย์

Wornt Wornt

รายชื่อหนังสือ ชุดหนังสือ

ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธเจ้าเกิดที่ไหน	๔	๒๔.	นิวรรณ์	๒	๔๒.	อติมมยตา กับ สันติภาพ	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๒๕.	วันครู	๑	๔๓.	พระรัตนตรัย	
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย แผ่นดินธรรม	๑		ที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๑
๔.	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง กระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่ อะไร	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระ- ไตรลักษณ์จัดเป็นอติมมโย	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์	๑				๔๕.	ปฏิหารีย์แห่งอติมมยตา	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา ไม่สมบูรณ์แบบ	๑				๔๖.	สหยาธรรมของอติมมยตา และ อติมมยตาแก้ปัญหา ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑
๗.	ปาวณา และธรรมะ ในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก และ อุดมคติของความ เป็นแพทย์	๑
๘.	ชาติในปัจจุสมุปบาท	๑	๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑			
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุค ปัจจุบัน	๑	๓๐.	ลูกของชีวิต กับ เสน่ห์ ของคุก	๑			
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑	๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ ต้องรู้จัก	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้า พระองค์จริง และ พระพุทธเจ้ามีอยู่ใน ทุกหนทุกแห่ง	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้น คือความทุกข์	๑			
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์	๑			
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๓๔.	ชีวิต คือขันธ์ทั้งห้า มิใช่ตัวตน	๑			
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้อง ศึกษาทั้งชนิดมีตัวตนและ ไม่มีตัวตน	๑	๓๕.	อติมมยตาภา ๑	๑			
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑	๓๖.	อติมมยตาประยุกต์	๑			
๑๖.	คุณพระไม่ตายและ เกิดทำไม?	๑	๓๗.	อติมมยตาใช้หย่าอะไร ได้บ้าง	๑			
๑๗.	ความรักดี	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลก ในอนาคต	๑			
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “พระเจ้า”	๑	๓๙.	คู่มืออานาปานสติภาวนา อย่างสมบูรณ์แบบ	๑			
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๐.	การใช้อานาปานสติให้เป็น ประโยชน์ในบ้านเรือน	๑			
๒๐.	การทำวัตรตามแบบ โบราณ	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่อง อติมมยตา	๑			
๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรม ที่คนธรรมดาควรทราบ	๑						
๒๒.	โลกอื่น	๑						
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑						

การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริง

และ

พระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง

(อาสาฬหบูชาเทศนา ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๓๒)

- วันเพ็ญอาสาฬหะ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมจักร ให้
เป็นไปในโลก ซึ่งไม่มีใครต้านทานได้ วันนี้เป็นวันพระธรรม
- พระพุทธเจ้ามีหลายชั้น พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคล พระพุทธเจ้า
ที่เป็นพระธรรม และพระพุทธเจ้าที่เป็นอาการของปัจจุสมุปบาท
- พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา, ผู้ใดเห็นปัจจุ
สมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม เห็นธรรมคือเห็นพระพุทธเจ้า
พระองค์จริง
- เห็นปัจจุสมุปบาท คือเห็นอาการที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาศัยกัน
แล้วดับลง สิ่งใดแสดงอาการอย่างนั้น ก็มีพระพุทธเจ้าอยู่ที่นั่น
เพราะอาการแห่งปัจจุสมุปบาทมีอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ จึงมีพระ
พุทธเจ้าอยู่ทุกหนทุกแห่ง
- อริยมรรคมงคลแปด คือหัวใจของพระธรรม ต้องมาทำให้เป็นสมณะ
และวิปัสสนา ทั่วอำนาจของสมณะและวิปัสสนาจะเห็นปัจจุ
สมุปบาทได้
- เมื่อศึกษาและปฏิบัติได้จนสำเร็จประโยชน์แล้ว จงช่วยกันเผยแผ่
ความรู้นี้ให้ทั่วไปทั้งโลก ก็เป็นพุทธทาส คือผู้รับใช้พระพุทธเจ้า